

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Гуманітарний факультет

Кафедра культурології

Проблема внутрішнього орієнталізму в Україні
на прикладі новорічної промови президента Зеленського
та її рецензії

Бакалаврська робота

Студентки IV курсу групи ГКУ17Б

Стеценко Ксені-Наталі Кирилівни

Наукова керівниця:

доцентка кафедри культурології

Старовойт Ірина Миколаївна

Львів

2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I.	6
Внутрішній орієнталізм	6
1.1. Орієнталізм Е.Саїда та ідея внутрішнього орієнталізму	6
1.2. Внутрішній орієнталізм в Україні	8
РОЗДІЛ II	10
Внутрішній орієнталізм в Україні на прикладі новорічної промови президента В.Зеленського 01.01.2020 та її сприйняття	10
2.1. Новорічна промова як жанр	10
2.2. Перша новорічна промова Президента України В.Зеленського	12
2.2.1. Аналіз виробництва культурного твору	13
2.2.2. Аналіз самого твору	15
2.2.3. Аналіз дії твору	23
РОЗДІЛ III	35
Як новорічна промова 2020 вивела орієнталізм в Україні	35
на новий виток	35
РОЗДІЛ IV	38
Динаміка новорічної промови президента України: порівняння святкових звернень В.Зеленського напередодні 2020 і 2021рр.	38
ВИСНОВКИ	48
ДОДАТКИ	56
ДОДАТОК 1	56
Конспекти реакцій українських лідерів думок на новорічну промову В.Зеленського 2020	56
ДОДАТОК 2	77
Доповнення до аналізу новорічних промов	77
Додаток 2А	Помилка! Закладку не визначено.
Інфографіка порівняльного контент-аналізу новорічних привітань президента В.Зеленського	77
Додаток 2Б	78
Маркери поділу, які можна виокремити з першої новорічної промови президента Зеленського	78
ДОДАТОК 3	79
Фото-паралелі	79
Додаток 3А	79
В.Зеленський та В.Ленін у колі дітей, Незалежна Україна та СРСР	79
Додаток 3Б	80
Візуальний вигляд В.Зеленського та Є.Лукашин у новорічному привітанні Президента України 2020 р. та фільмі “Іронія долі” 1975 р.	80
ДОДАТОК 4	80

ВСТУП

Потреба самоідентифікації та вибір векторів руху «на Схід» чи «на Захід», які супроводжують українське суспільство упродовж історії країни, розташованої на межі обох геокультурних сторін світу, є актуальними для неї досі. Їхня важливість набула нового значення після новорічної промови Президента України В.Зеленського 01.01.2020, у якій Глава держави озвучив ключове питання самоідентифікації «Хто я?» і якою спровокував активні публічні роздуми й суперечки своїх співгромадян щодо сучасної ідентичності українців. Чому так сталося і як спроба президента об'єднати український народ стала поглибленням його поляризації та оприявненням характерної для нього внутрішньої іншості та неперервного іншування?

У своїй дипломній роботі планую знайти відповіді на ці питання. Крім того, я бажаю зрозуміти і пояснити, що таке орієнталізм та чи можливий він у межах однієї країни. Планую досягти цього результату, поєднавши концепцію орієнталізму Едварда Саїда з працями інших авторів і посадивши їх на ґрунті контексту українського суспільства з його сталими стереотипами про самого себе.

Дослідницьке питання цієї роботи звучить наступним чином: що таке український внутрішній орієнталізм та як інклюзивна риторика В.Зеленського в новорічній промові напередодні 2020 року його оприявнила?

Воно зацікавило мене через кілька причин: по-перше, (не)звичайна святкова промова президента з нагоди настання нового року підняла (не)очікувано масштабний публічний дискурс про цілий пласт незручних для українського суспільства тем; по-друге, заклик до єдності обернувся ще однією причиною поділу; по-третє, сама тенденція закликів до єдності Сходу і Заходу України, особливо на початку Революції Гідності, коли ця країна здавалась по-

особливому єдиною та суцільною, змусила мене аналітично зануритися у проблему, яку вона намагається вирішити.

Ідея кращого пізнання проблеми внутрішнього орієнталізму виринула з наміру окреслити сучасну ситуацію в Україні, використовуючи культурологічну оптику, а саме - поєднання ідей зокрема Е.Саїда та О.Еткінда про орієнталізм та внутрішню колонізацію.

Структура цієї роботи виглядає наступним чином: у першому її розділі буде пояснено оригінальний термін «орієнталізм» Е.Саїда і запропоновано теорію внутрішнього орієнталізму; другий розділ буде присвячено першій новорічній промові президента В.Зеленського та її сприйняттю; третій розділ допоможе зрозуміти, як ця промова оприявнила внутрішньо український орієнталізм; четвертий розділ розкриє динаміку новорічної промови президента та її сприйняття у 2020 і 2021 рр., підводячи до підсумків - підтвердження чи спростування гіпотези про наявність внутрішнього орієнталізму в Україні.

Досліджуючи новорічну промову В.Зеленського, я звертаю увагу на наступні її елементи: її зміст, форму, авторство, аудиторію та рецепцію. Для досягнення аналітичної мети роблю ряд наступних кроків: аналіз самої промови, збір реакцій лідерів думок та їх аналіз, накладання результатів усього переліченого на концепцію внутрішнього орієнталізму в сучасній Україні та обґрунтування цієї концепції з опорою на нове поєднання старої теоретичної літератури відомих дослідників культури. У своєму думанні я спираюся на методи феноменології, аналізу дискурсів та контекстів і поєднання далеких теорій із близькою мені реальністю. Це потрібно, щоби пояснити внутрішній орієнталізм як спосіб іншування й конфлікт різних груп громадян України за владу визначати загальноукраїнську ідентичність, питання якої було підняте у новорічній промові президента В.Зеленського.

Цінністю цієї роботи є новаційне використання начебто відомих наукових праць у стосунку до українських культурно-політичних реалій, а також створення насиченого опису й критики матеріалів, що розкривають сучасний випадок - бо йдеться саме про case study, зокрема двох новорічних привітань

президента В.Зеленського та кількох десятків публікацій українських лідерів думок. Іншою особливістю даної роботи є привернення наукової уваги до суспільно важливих тем, а також пропозиція нового концепту *внутрішнього орієнталізму*.

Основні терміни та **ключові слова** дослідження:

Схід, Захід, орієнталізм, Інший, іншування, стереотипи, суспільство, реагування, ідентичність, новорічна промова, Зеленський.

РОЗДІЛ I.

Внутрішній орієнталізм

1.1. Орієнталізм Е.Саїда та ідея внутрішнього орієнталізму

Що таке орієнталізм? Для пояснення цього терміну буду відштовхуватися від основного джерела свого дослідження — академічної праці американського антрополога палестинського походження й основоположника ідеї постколоніалізму Едварда Саїда «Орієнталізм», виданої 1978 р.

Одноименний термін автор пояснює як «спосіб думки, що опирається на онтологічну та епістемологічну різницю, яка проводиться між «Сходом» і (в переважній більшості випадків) «Заходом»¹». Слова «в переважній більшості» дозволяють припускати, що «Захід» як місце влади і символ сили може мати й інші координати, а суть концепції орієнталізму полягає у культурному пануванні за рахунок створення образу Іншого, вигідного для самоідентифікування того, хто думає, пише чи говорить про цього Іншого.

Саме таке припущення додає мені сміливості стверджувати, що існування культурного феномену орієнталізму як терміну для позначення іншування є можливим у межах однієї країни. Відповіді на питання, як саме це проявляється і чому мова йтиме про Україну, з'являться згодом, а зараз доцільно зосередитися на детальнішому поясненні концепції орієнталізму, запропонованої Е.Саїдом.

Науковець порівнює орієнталізм із ситом «для просіювання Сходу в західну свідомість»². Він певний, що «завдяки орієнталізму Схід не був і не є вільним полем для думки та дій», а «європейська культура значно зміцніла і змогла краще реалізувати свою ідентичність, зіставивши себе зі Сходом як із

---

¹ Саїд, Е. Орієнталізм. Київ: Основи, 2001, с. 13.

² Саїд, Е. Орієнталізм. с. 18.

такою собі штучно створеною і почасти прихованою сутністю протилежного змісту»³.

Також Е.Саїд пише про орієнталізм із перспективи влади, сприймаючи його «як корпоративну інституцію контактування зі Сходом — через формулювання тверджень про нього, узаконення певних поглядів на нього, викладання певних дисциплін про нього, упокорення його, управління ним: тобто йдеться про орієнталізм як західний спосіб панувати над Сходом»⁴.

Окрім того, автор вважає, що кожен, хто викладає предмети, які стосуються Сходу, пише про Схід або досліджує його проблеми, є орієнталістом. Тому, маючи на меті написати про Схід і його стосунок до Заходу, навіть у межах однієї країни, я теж стаю під спільний знаменник орієнталістів, серед яких, до прикладу, уже відомі дослідники Ларрі Вульф⁵, Марія Тодорова⁶, Девід Схіммельпеннінк ван дер Ойе⁷ та Олександр Еткінд⁸. Кожен із них опирався на ідеї Е.Саїда та фокусувався на різних суміжних темах. Надихаючись їхніми вдалими експериментами і власними ідеями академічного бріколажу, хочу загорнути своє дослідження у шати нового контексту.

Цей специфічний контекст можна виміряти, скажімо, конкретним часом і простором. Відштовхнувшись також від спостережень Кейт Фокс⁹ про англійців із їхньої ж перспективи, проаналізованими представницею цього народу, чи згаданого уже О.Еткінда про внутрішню колонізацію, я роблю спробу звузити Саїдовий орієнталізм як ідею проєкції Великого Сходу англо-франко-німецькомовним Заходом до меж однієї конкретної країни.

---

³ Саїд, с. 14.

⁴ Саїд, с. 13.

⁵ Автор книги «Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва» (1994).

⁶ Авторка праці «Уявляючи Балкани» (1997).

⁷ Автор книги «Російський орієнталізм: Азія в російській свідомості від Петра Великого до еміграції» (2010).

⁸ Автор праці «Внутрішня колонізація. Імперський досвід Росії» (2011).

⁹ Авторка книги «Спостерігаючи за англійцями» (2005).

1.2. Внутрішній орієнталізм в Україні

Проблему внутрішнього орієнталізму можливо досліджувати в багатьох країнах, де суспільство поділене. Це було б цікаво робити, зокрема, в Німеччині, де я навчалася в рамках академічної мобільності. Але обираю таки рідну Україну, адже найкраще розумію саме її контекст і маю найбільше бажання й відваги писати про внутрішній орієнталізм саме в рамках суспільства цієї держави. Вона, що важливо зазначити, власне існує на перетині двох світів між Сходом і Заходом або навіть сама є тією широкою межею.

Слова історика, публіциста й дослідника української суспільно-політичної думки Івана Лисяка-Рудницького, написані далекого 1966 р. про граничність нашої держави, досі залишаються актуальними: «Україна, — розташована між світами грецько-візантійської й західної культур і законний член їх обох, — намагалася на протязі своєї історії поєднати ці дві традиції в живу синтезу»¹⁰. Помічаючи ці намагання України впродовж історії поєднати в собі культуру Заходу й Сходу, що нерідко ставали явними у формі ціннісних суспільних конфліктів, можна побачити підставові умови для роздумів про внутрішній орієнталізм у межах цієї держави.

Прикладами таких суспільних конфліктів та власне прикладами внутрішнього орієнталізму, на мою думку, є явища Євромайдану й Антимайдану, різні ставлення українського народу до Революції Гідності, різні найменування російської політичної та воєнної агресії у Криму і на Донбасі з 2014 р, а також неоднакове сприйняття політики декомунізації чи опозиційні прочитання промови чинного президента України Володимира Зеленського 01.01.2020 й палкі публічні дискусії навколо неї.

Згадана новорічна промова Зеленського і її рецепція якраз є основним прикладом у моєму дослідженні внутрішнього орієнталізму в Україні. Промова важлива та вагома в рамках роздумів про внутрішній орієнталізм щонайменше через те, що була виголошена главою держави, породила дискусії в суспільстві

---

¹⁰ Лисяк-Рудницький, І. Україна між Сходом і Заходом. Історичні есеї. Основи, 1994.

та зачепила питання ідентичності українців, заодно оприявнивши проблему іншування в межах спільноти однієї країни.

Що ж її об'єднує? Якою (ма)є (бути) ідентичність українців? Чому екзистенційне питання «хто я?» у вустах В.Зеленського прозвучало настільки пронизливо, що змогло спровокувати дебати національного масштабу? І чому бажання президента мирно об'єднати народ оприявнило його поділ? На «своїх» і «чужих», на «наших» і «східняків» або «західняків», на умовні табори з умовними слоганами «не однаково мені» та «какая разница».

РОЗДІЛ II

Внутрішній орієнталізм в Україні на прикладі новорічної промови президента В.Зеленського 01.01.2020 та її сприйняття

На дискусію навколо новорічної промови Президента України, котра стала точкою зустрічі її Заходу і Сходу, можна подивитися дослідницьким культурознавчим поглядом як на конкретний випадок зустрічі українців зі своїм Іншим. Незалежно від статі, віку, статків, походження, розуміння минулого, бачення майбутнього, професії, релігії, мови. Щирої та дружньої зустрічі - незалежно на якій вулиці. Та власне, через відносність місця й інших деталей, важливість яких є якраз відносною для різних частин суспільства, саме дружньої зустрічі не сталося. Натомість, відбулася суперечка, що тільки оприядила внутрішньо український конфлікт ідентичності й боротьбу за право її визначати, які я називаю проблемою внутрішнього орієнталізму в Україні.

2.1. Новорічна промова як жанр

Перед тим, як писати про центральний предмет свого дослідження, першу новорічну промову президента Володимира Зеленського 01.01.2020 в деталях, вважаю за потрібне окреслити своє розуміння жанру новорічної промови, тому пропоную загальне його пояснення.

Почнімо з визначення промови як такої. Це - усний виступ, що має за мету висвітлення певної інформації і вплив на розум, почуття й волю слухачів. Йому притаманні логічна будова тексту, емоційна насиченість та експресивність і переконливість оратора. Іншими словами - логос, патос та етос.

Промова є одним із найпопулярніших жанрів публічних виступів у різних сферах діяльності людини, зокрема й у політиці, адже дозволяє її дієвцям ефективно впливати на електорат і змагатися за свою владу в державі. Власне політична промова - це класичний жанр ораторського мистецтва, що

«представляє собою один із видів публічного монологічного мовлення, для якого характерні такі елементи мовної ситуації як чисельна аудиторія та офіційна обстановка»¹¹. Дослідники¹² виокремлюють наступні чинники, за якими можна визначити різновиди політичної промови: місце реалізації промови, тематичний зміст її тексту та аудиторія, на яку ця промова спрямована. Відповідно, виділяють парламентські, церемоніальні, передвиборчі, партійні та інші різновиди політичної промови. Церемоніальні промови у свою чергу діляться на різні підвиди: зокрема на пам'ятні, вітально-гостьові та святкові промови.

Новорічна ж промова належить до типу святкових і є жанром політичного дискурсу, в якому важливий ритуальний аспект. А як відомо, «ритуальні жанри (...) в першу чергу зосереджені на вираженні ідей інтеграції та єднання людей»¹³. Характерною рисою таких промов є яскраво виражена емоційність, адже їхньою головною метою є вплив на публіку. Дослідники новорічного звернення як жанру політичного дискурсу виокремлюють наступні його додаткові критерії: публічність, тимчасова локалізація та фіксована форма. Під першим критерієм мається на увазі звернення з промовою з нагоди певної okazji або ж публічної події, до якої промова є приурочена і, відповідно - її присутність у пресі. Під другим критерієм мається на увазі пряма трансляція або перше виголошення промови через обмежені канали комунікації (переважно телебачення та радіо) щороку в однаковий чітко визначений час, а під третім - фіксована форма, якій притаманні характерні структурні частини, словесні звороти й певний визначений наперед спектр інформаційних та емоційних посилів.

Політичні лідери держав зазвичай не лише символічно вітають свій народ із настанням нового року, але й роблять публічні підсумки року, що минає,

---

¹¹ Тхір, М.Б. Новорічна політична промова як жанр публічного виступу (2011). УДК 81'42 [3: 15].

¹² Гулей М.Д. Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови (2004), с. 19.

¹³ Alikberova R. A. New Year Address as a Genre of Political Discourse: Political and Linguistic Research (On the Material of Chinese President Hu Jintao and Xi Jinping) [Електронний ресурс] / R. A. Alikberova, I. S. Vukadinovich, R. Nurmieva // DOI:10.5539/jsd.v8n5p80. – 2015. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/281334669_New_Year_Address_as_a_Genre_of_Political_Discourse_Political_and_Linguistic_Research_On_the_Material_of_Chinese_President_Hu_Jintao_and_Xi_Jinping.

наголошуючи на важливих для своєї країни подіях, втратах і досягненнях. При цьому вони завжди закінчують свої звернення на оптимістичній ноті, закликаючи до єднання суспільства й підсилюючи його віру у спільне світле майбутнє. Також варто зазначити, що політики намагаються використовувати будь-який свій публічний виступ задля утвердження власної позиції серед виборців, а жанр новорічної промови, який має нейтральний або ж радше святковий характер і щороку обов'язково транслюється «в маси» по кількох телеканалах і згодом подається в записі у вільному доступі, здається для цього хорошою нагодою.

Як нею скористався один із головних героїв мого дослідження Володимир Зеленський, коли вперше мав шанс звернутися до народу України з нагоди настання нового року вже в ролі президента? Далі буде детально проаналізовано його новорічну промову 01.01.2020. Об'єктом аналізу є в першу чергу текст, але візуальну частину звернення політика теж взято до уваги, адже «звук» і «картинка» - нерозривні й паралельні його елементи.

2.2. Перша новорічна промова Президента України В.Зеленського

Отже, що нового я можу сказати про текст, який чуло, читало й обговорювало вже немало людей? Не претендую на новизну його прочитання чи правильність інтерпретації, а тільки намагаюся подивитись на текст призмою культурологині й загорнути його у новий науковий контекст. Ним є ідея внутрішнього орієнталізму, яку - згідно з гіпотезою - я вважаю в Україні проблемою, що її намагалася подолати, але яку натомість оприявила згадана промова президента. Цю гіпотезу буде підтверджено на наступних сторінках бакалаврської роботи, а зараз вернімося до анонсованого аналізу самого тексту першої новорічної промови президента Зеленського. Як і годиться робити культурологу, пропоную звернути увагу на три його складові: виробництво твору, сам твір і його сприйняття.

2.2.1. Аналіз виробництва культурного твору

Перша складова передбачає інформацію¹⁴ про автора. Ним, очевидно, має бути сам президент¹⁵ Володимир Зеленський. Уродженець м.Кривий Ріг Дніпропетровської області й представник покоління X (1978 року народження), юрист за професією та актор по факту¹⁶, Зеленський уперше з'явився на телеекранах наприкінці 1990 рр. Згодом він здобув популярність завдяки діяльності, пов'язаній з компанією «Квартал 95», де з 2003 по 2011 рр. та з 2013 по 2019 рр. був художнім керівником. Відомим серед ширшого кола людей¹⁷ та найупізнаванішим для свого майбутнього електорату Зеленський став завдяки головній ролі у комедійному політичному телесеріалі «Слуга народу» виробництва згаданої студії «Квартал-95» 2015 р. У 2018 р. Володимир Зеленський уперше публічно вітав українців із новим роком у прямому ефірі. У своєму привітанні він оголосив про участь у президентських виборах. Телеканал «1+1» транслював його промову замість виступу п'ятого президента України Петра Порошенка¹⁸.

Уже у 2019 р.¹⁹, коли В.Зеленський став шостим президентом України, він уперше звернувся до свого народу в новорічну ніч офіційно. Нескладно зауважити, що промова президента справила на людей враження, бо була

---

¹⁴ Зеленський Володимир Олександрович [Електронний ресурс]. Режим доступу :https://uk.wikipedia.org/wiki/Зеленський_Володимир_Олександрович

¹⁵ Біографія [Електронний ресурс] // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/president/biografiya>.

¹⁶ Вікіпедія: До вступу на посаду здобув популярність як шоумен, актор, комік, режисер, продюсер і сценарист. Був керівником «Студії Квартал-95» (2003—2019) і продюсером проросійського телеканалу «Інтер» (2010—2012).

¹⁷ Офіційний веб-сайт Президента: Серіал «Слуга народу» став лауреатом міжнародної кінопремії WorldFest Remi Award (США, 2016) та потрапив до четвірки фіналістів у категорії комедійних фільмів на Seoul International Drama Awards (Південна Корея). Також «Слуга народу» був удостоєний нагороди Intermedia Globe SILVER у категорії «Розважальні телевізійні серіали» на міжнародному фестивалі медіаконтенту WorldMediaFestival у Гамбурзі (Німеччина).

¹⁸ Зеленський у новорічному привітанні: "Ми не маємо іншого варіанта, як бути супер-Україною" [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2021/01/01/474297_zelenskiy_novorichnomu.html.

¹⁹ 21 квітня 2019 р. В.Зеленський був обраний президентом України на чергових виборах, здобувши підтримку 73,22% виборців. 20 травня він склав присягу перед народом України.

написана нестандартно і виконана творчо: Зеленський відмовився від звичної структури новорічного звернення, а ще «використав у своєму ролику не тільки українську, а й кримськотатарську, угорську та російську мови. Ключове послання президента полягало в тому, що Україна зараз роз'єднана, а повинна стати єдиною»²⁰.

Проте не все так просто. Володіючи даними про біографію В.Зеленського і розуміючи контекст, із якого він прийшов до влади, а також контекст, у який він прийшов, наслідком стверджувати, що промову придумав він не сам. Стаття Української Правди підтверджує цей здогад словами «Зрозуміло, що сам Володимир Зеленський не зміг би спродувати стільки сюжетних ходів і знахідок»²¹, та описує членів «Зе!команди» зсередини:

«Напередодні другої річниці обрання Зеленського президентом, «Українська правда» вирішила зазирнути у титри нових сезонів його політичного серіалу, щоб з'ясувати, хто відповідає за вихід цього кіно, та які реальні ролі виконують люди, чії прізвища тепер уособлюють владу в Україні»²².

Серед них подано інформацію про «копірайтера» та «режисера» Президента України Андрія Єрмака, що займає офіційну посаду його помічника²³. А.Єрмак є главою Офісу²⁴ президента і називає себе «людиною, яка повинна забезпечити роботу офісу так, щоб президент міг максимально реалізувати задумане»²⁵.

---

²⁰ Там само.

²¹ Від творців "Слуги народу". Як виглядає зсередини влада Зеленського [Електронний ресурс] // Роман Кравець. Українська Правда. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/04/1/7288573/>.

²² Там само.

²³ Вікіпедія: 21 травня 2019 року Президент України Володимир Зеленський призначив Андрія Єрмака своїм помічником[21]. На цій посаді він займався питаннями зовнішньої політики і міжнародних відносин: переговори з Росією, США і ключовими державами Європи, брав активну участь в організації обміну для повернення додому утримуваних осіб на окупованому Донбасі, супроводжував Президента України практично у всіх закордонних робочих поїздках. Крім цього, відповідав за процеси по організації зустрічі в нормандському форматі з української сторони[22][23][24][25].

²⁴ Там само: 11 лютого 2020 року Президент Зеленський призначив Єрмака керівником Офісу президента України[30][31]. Після призначення продовжив відповідати за міжнародну політику і був призначений політичним радником лідера України в Нормандській форматі[32][33]

²⁵ Андрій Єрмак — другий голова Офісу президента, якого (майже) ніхто не любить. Ми провели з ним день і поговорили про все по пунктах — частина перша [Електронний ресурс] // Марія Жартовська.

Що саме задумав президент, готуючи перше новорічне вітання своєму народові? Знати цього напевно не можна, але можливо спробувати дізнатися, згадавши іще кількох людей із його команди, Сергія Шефіра та Дмитра Разумкова. Автори статті вважають «керівника відділу психологічної підтримки» та «режисера-постановника» А.Шефіра, який займає офіційну позицію першого помічника президента, одним із його найближчих друзів, зазначаючи, що вони разом зі старшим братом Борисом та В.Зеленським створювали студію «Квартал 95». Співачку Верховної Ради Д.Разумкова ж називають ідеологом партії Зеленського «Слуга народу». Я вважаю, що саме цим іменам варто приписувати причетність до співавторства згадуваної новорічної промови Президента України.

2.2.2. Аналіз самого твору

Другою складовою мого аналізу цього звернення є власне сам «твір»²⁶. Тут подаю повний текст промови²⁷:

«Дорогі українці.

Зазвичай у новорічному привітання президентів розповідають нам про зростання ВВП, падіння інфляції, імплементацію, диверсифікацію та інші дуже незрозумілі терміни. Одним словом переконують, що насправді ми почали жити краще, просто поки що ви цього не помітили і тому дуже часто під час звернення президента ми вимикаємо звук. Чекаємо поки він закінчить свою казку, щоб нарешті перейти до шампанського, канапок зі шпротами та олів'є.

Катерина Коберник. Бабель. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://babel.ua/texts/53430-andriy-fermak-drugiy-golova-ofisu-prezidenta-yakogo-mayzhe-nihto-ne-lyubit-mi-proveli-z-nim-den-i-pogovorili-pro-ve-po-punktah-chastina-persha>.

²⁶ Новорічне привітання президента України Володимира Зеленського [Електронний ресурс] // ТСН. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=4it6q-hQ7L4>.

²⁷ "Давайте кожен чесно відповідь на важливе питання: хто я?" Новорічне привітання президента Зеленського [Електронний ресурс] // ТСН.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/politika/davayte-kozhhen-chesno-vidpovist-na-vazhlive-pitannya-hto-ya-novorichne-privitannya-prezidenta-zelenskogo-1468050.html>.

Сьогодні буде інакше. Давайте сьогодні кожен чесно відповідь сам собі на важливе питання: хто я? Президент України, успішний адвокат, звичайна домогосподарка, студент-філософ із Могилянки, агроном з Черкащини. Хто я? Колишній фотограф, який захищає країну на Сході? Колишній фізик, який мие посуд в Італії? Чи колишній хімік, який будує висотку в Новосибірську? Донецький лікар, який переїхав і відкрив власну практику? Чи вчитель з Луганська, який переїхав, два роки таксував і врешті повернувся назад? Хто я? Той, хто десять років живе за кордоном і любить Україну в Інтернеті? Той, хто втратив все в Криму, та почав все з нуля в Харкові? ITівець, який мріє втекти з країни? Чи полонений, який мріяв повернутися додому?

Хто я? Житель Франківська, який захищає свою рідну мову? Уродженець Гурзуфа, який береже свою рідну мову? Житель Берегова, який береже свою рідну мову? Или житель Краматорська, который говорит на своем родном языке? Той, хто вивчив українську? Бо це нормально знати державну мову. Чи той, хто не хоче цього робити? Хто я? Той, хто сплачує податки? Хто підрізає на дорозі? Тримає вдома собаку? Рудий? Мусульманин? Має вади слуху? Ненавидить оливки? Ліберал? Відмінник? Не дивився "Гру престолів"? Сангвінік? Веган? Козеріг? Не поступається місцем у метро? Донор крові? Відмовився від пластику? Це кожен із нас. Це українці. Такі як є. Неідеальні і несвяті. Тому що просто люди. Живі. Зі своїми недоліками і «тарганями». Але в нашому паспорті не вказано правильний чи неправильний українець. Немає рядка «патріот», «малорос», «ватник» чи «бандерівець». Там написано: «Громадянин України», який має права і обов'язки. Ми з вами дуже різні.

То хто ж ми? 73%, які обрали президента. 25%, які його не сприймають. Чи ті, хто не ходив на вибори? Ті, хто відзначає Різдво 25 грудня? Чи ті, хто сьомого січня? Хто знайомий 100 років? Чи ті, хто зустрівся 2014-го? Ті, хто зробили найбільший у світі літак, і хто ставить заглушку замість ременя безпеки? Читаємо Жадана чи слухаємо Марув? Дивимось «Іронію долі» чи «Сам удома». Вболіваємо за «Динамо» чи «Шахтар»? Чи разом за Ломаченка та Усика. Ті, хто

святкує 8 Березня? Чи навпаки вважає його пережитком «совка»? Ідемо в неділю до церкви чи нічого не робимо у суботу? Ми ті, хто каже: «Я тебе кохаю» или «Я тебя люблю». Все це і є ми.

І як же нам, таким різним, жити далі разом? Відгородитися? Відгородитися величезним парканом? Хто переконав нас, що наші відмінності мають значення. А раптом це не так? Уявіть собі, хіба нас мало що об'єднує? Ми однаково пишаємось великими українцями. Чи перестали б їх поважати, дізнавшись за кого на виборах голосували б Шевченко чи Леся Українка? Якби Скворода чи Хмельницький мали б різні погляди щодо НАТО? Нам було б важливо, до якої церкви ходять Каденюк та Лобановський? Що думають Антонов чи Корольов щодо розмитнення автомобілів? І як Ступка чи Биков ставляться до «нормандського формату»? Ми цінуємо їх за інше, бо цінуємо ми насправді інше.

Ми однаково раділи, коли наші вийшли на «Євро». Однаково посміхаємось, їдучи рівною дорогою. Однаково радіємо народженню первістка. І не важливо хлопчика чи дівчинки. Ми щасливі, якщо закохані хоч у Слов'янську, хоч у Дрогобичі. І хрести на могилах наших солдатів що в Тернополі, що у Кривому Розі не змагаються в патріотизмі. А коли повернулись наші моряки та наші полонені, ми плакали від щастя всі і україномовні, і русскоговорящие, і звичайна домогосподарка, і успішний адвокат, і президент України.

У нашій історії чимало епізодів, що нас об'єднують. Та ми навчились бути єдиною країною епізодично. У новому році нам треба бути єдиною країною щодня. Це має стати нашою національною ідеєю. Навчитися жити разом у повазі заради майбутнього своєї країни. Адже ми уявляємо його однаково – це успішна та квітуча країна, де немає війни, країна, яка повернула своїх людей і свої території. Де неважливо як названа вулиця, бо вона освітлена та заасфальтована. Де немає різниці, біля якого пам'ятника ти чекаєш дівчину, в яку ти закоханий. Якщо ми бачимо майбутнє однаково, це повинно нас об'єднати.

Дорогі українці! У новому 2020 році я бажаю всім нам поважати один одного, бути здоровими, мати достаток і багато приводів посміхатися. Бажаю всім гарно відпочити, виспатись, не переїсти і, звичайно, легкого та приємного запаморочення на ранок. Миру всім нам. Давайте пам'ятати, що любити Україну означає любити всіх українців, в якому б куточку нашої країни вони б не народились».

Отже, що сказав В. Зеленський? Зрозуміти це допоможе інше питання: «як президент це сказав?». Тому пропоную додати до прочитаних слів опис візуального ряду новорічного привітання Зеленського з огляду на антураж, мову тіла й зв'язок певних слів та відповідних зображень.

Між святковими декораціями на розмитому задньому фоні можна розгледіти вікно, прикрашені ялинки та яскраво загорнуті подарунки. На передньому фоні - президент, напівофіційно одягнений у темно синій піджак і гольф світлого кольору. Глава держави говорить свою промову і разом із тим робить кілька кроків назустріч об'єктиву, зупиняючись рівно по центру кадру, який рухався разом з ним і від початку не був статичним, як це зазвичай можна побачити у жанрі новорічних президентських відеопривітань в Україні. Коли В.Зеленський вперше вимовляє своє відоме й «важливе питання» «Хто я?», у кадрі на його місці раптово з'являється та дуже швидко замінює один одного образ 15-ти або 16-ти інших людей різного віку, різної статі й різноманітної зовнішності, що супроводжується фільмовим звуковим ефектом, схожим на шум швидкого вітру. Кадр знову повертається до обличчя президента. Зеленський виголошує свою промову, час від часу відділяючи її змістові частини питанням «Хто я», яке повторює ще 4 рази. Кожного разу під час цього повторюється також відео прийом: спершу в кадрі проминає 4 різних обличчя, тоді 7, 6, і знову 7. А після цього прийом стається на вищому рівні, що дуже підсилює його ефект і завдяки своїй незвичайності як для вітання від політика приковує увагу глядачів: перелік 16-ти відповідей на згадане питання звучить голосом Володимира Олександровича, але їх «промовляють» 16 інших людей.

Тоді Зеленський знову з'являється в кадрі й продовжує своє звернення до українців, говорячи про їх різну географію, різні професії, відмінні мотиви й інші маркери поділу. Та врешті каже: «Ми - українці (...) такі як є (...) не святі (...) дуже різні». І після іншого екзистенційного питання «Так хто ж ми?» візуальна складова новорічної промови урізноманітнюється: з'являється відеовставка зі зображеним вечірнім громадським транспортом, де всі пасажери мають сидячі місця, і серед них є хлопчик, що дивиться в телефон. Тоді гаджет показано крупним планом, а в ньому - фото хлопчика з татом у солдатській формі. Далі це фото «оживає», перетворюючись на відео з українськими військовими, що стають до знимки десь у святково прикрашеному окопі.

За цим слідує інший відеокадр: серед пасажирів літака, які пакують свої речі у спеціально відведені місця, є українські спортсмени, на яких із захопленою усмішкою дивиться стюардеса. Тоді: молода пара на побаченні у вечірній Одесі, яку можна ідентифікувати завдяки пам'ятнику герцогу де Рішельє; та пара стареньких, які їдуть у львівському трамваї і бачать з вікна молодь із новорічними вогниками. Ще одна картина: медики приймають роди, змучена жінка зітхає з полегшенням.

Кадр знову повертається до президента. І тут варто звернути увагу на його міміку: переважно вона передає серйозність та доброзичливість, але на словах «Хтось переконав нас, що наші відмінності мають значення» можна побачити дуже своєрідний заперечно-скептичний вираз обличчя В.Зеленського.

У наступному візуальному ряді подано нарізку емоційних відео з повернення українських військовополонених та політичних в'язнів додому. На мою думку, вони здатні пройняти навіть найспокійнішого критика, який, імовірно, після сліз, визнає: у цьому можна впізнати сильну апеляцію до патосу.

Також у промові використано кадри радості з інших причин: обіймів мами, сина-онука, дідуся та бабусі; усмішки стюардеси, одягненої в маску діда Мороза або Санти Клауса; радості від яскравого побачення двох молодих людей; радості стареньких у трамваї від того, що молода дівчина малює їм на вікні

трамвая «сердечко»; радість, проявлена у «смайлику» на «бірці» новонародженого. Варто похвалити творців кліпу за логічну візуальну «арку» з рефреном показаних раніше кадрів, загорнутих вже у нові емоційні відтінки.

Аналізуючи візуальний ряд, можна відслідкувати певні культурні цитати й сліди інтертекстів:

А) Локація і декорації нагадують антураж Студії «Квартал 95», що наштовхує мене на згадку про перше новорічне звернення²⁸ ще лише коміка і не політика В.Зеленського до «дорогих українців», на якому він оголосив своє рішення «іти в президенти». Така відсилка є дзеркально сильною як із перспективи минулого, так і з перспективи теперішнього: у 2019 р. це був вправний піар-хід на майбутнє або ж трюк візуалізації, що допоміг Зеленському опинитися у президентському кріслі сьогодні; а з перспективи 2021, відео актора, який пообіцяв, що стане президентом, і виконав свою обіцянку, виробляє довіру до нього.

Б) Час промови і згадка про вулицю, здаються мені прихованими відсилками до фільму «С лёгким паром» Е.О.Рязанова. По-перше, події в цій кінострічці теж відбуваються у новорічну ніч. По-друге, сюжет там побудовано навколо однієї вулиці, з якою сталася плутанина, що за рівнем конфлікту й спантеличення нагадують мені дискусію з умовною назвою «какая разница?». По-третє, іншою назвою фільму є «Ирония судьбы» і саме іронією долі можна вважати те, що головний герой серіалу «Слуга народу» з видимою перевагою переміг на президентських виборах у першому турі 31 травня 2019 р., напередодні Дня сміху 1 квітня.

В) Зовнішній вигляд В.Зеленського - гольф та піджак. Саме так був одягнений персонаж зі згаданого вже фільму Рязанова Женя²⁹. Крім того,

---

²⁸ Володимир Зеленський: Я іду в Президенти України! [Електронний ресурс] // 2018 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=Jjc4kcx8mlw>.

²⁹ Див. Додаток ЗБ.

цікавим є контекст самого гольфа: цей предмет одягу любили носити популярні й впливові люди, наприклад, Володимир Івасюк, Володимир Висоцький, учасники гурту «The Beatles», Мішель Фуко та Стів Джобс. Усі вони здаються певного роду новаторами, а також улюбленцями публіки. Може, В.Зеленський також підсвідомо трансліює таке прагнення, звертаючись до своєрідного каргокульту одягання гольфа?

Варто додати, що такий одяг мав символічне значення не завжди. Раніше гольф був суто практичною річчю, а під час Другої світової війни став елементом військової форми багатьох країн. Свідомо чи ні, Верховний Головнокомандувач Збройних сил України одягає його під час новорічного звернення до свого народу тоді, коли в країні триває неоголошена війна. Президент не називає війну війною, а ворога ворогом, але так часто повторює слово «мир», що я починаю звертати увагу на світлий колір його гольфа. Відомо, що білий є символом чистоти і невинності. А ще відомим є значення білого прапора - прохання припинення бойових дій та добровільна капітуляція. У цих символах можна знайти прихований лінк до української міжнародної політики, проте гольф В.Зеленського не зовсім білий і він не зовсім прапор, так як і в Україні не зовсім капітуляція, не зовсім війна і не зовсім мир.

Окрім відео у новорічному привітанні В.Зеленського напередодні 01.01.2020 є інший засіб впливу на свідомість - музика. В одному з моментів - саме тоді, коли на фоні за президентом засвічується ялинка - можна впізнати дуже короткий, проте дуже відомий мотив зі «Щедрика» М.Леонтовича. Важливо додати, що в новорічному привітанні президента присутня не лише музика, але й музиканти, тобто відомі обличчя українського шоу бізнесу, які передають вітання з прийдешнім зі всіх куточків країни й також неодноразово промовляють слово «мир», а тоді стають пліч-о-пліч на одній сцені, символізуючи єдність України, та разом із В.Зеленським починають зворотній відлік за 10 секунд до настання 2020 р. Тоді вистрілює хлопавка, на зірок летять конфеті, й усе це супроводжується радісними вигуками під акомпанемент

мажорних акордів, що є доволі стандартною практикою для завершальної сцени жанру новорічної промови.

Тут варто наголосити на продуманому зв'язку відомих глядачам образів чи особливостей творчості знаменитостей та слів, які вони промовляють. А також, звертаючи увагу на лінки, потрібно підкреслити: перша новорічна промова В.Зеленського з усіма згаданими прийомами комунікує ідентичність у процесі становлення й формування саме політичної, а не етнічної нації українців.

Останніми словами звернення президента є заклик «пам'ятати, що любити Україну означає любити всіх українців, в якому б куточку нашої країни вони б не народились», а одним із ключових меседжів є фраза «немає значення». Бурхлива реакція українців на такий посил підтверджує якщо не протилежне твердження, то принаймні, те, що проблема ідентичності нації та вибір ціннісних стержнів, навколо яких вона може об'єднатися, значення має.

Журналістка Ксенія Туркова у своїй статті для Голосу Америки³⁰ твердить, що новорічне звернення В.Зеленського є прикладом комунікативної невдачі, тобто ситуації, в якій комунікативний акт не досягає комунікативної мети. Журналістка вважає, що президент мав на меті «заспокоїти, об'єднати, примирити» українців та «створити доброзичливий новорічний настрій». К.Туркова зазначає: слова «немає різниці» настільки обурили українців, що в Інтернеті з'явився хештег «#какаяразніца», і саме у цьому бачить комунікативну невдачу. Журналістка пише вартий уваги абзац:

«Бажаючи об'єднати і заспокоїти аудиторію, електорат, Зеленський вимовляє саме те, що останні 6 років якраз навпаки сприймається найбільш гостро.

- Останні 6 років українці активно демонструють, що для них якраз велика різниця, як називається вулиця і чиї пам'ятники на ній стоять.

---

³⁰ Комунікативна невдача. Чому новорічна промова Зеленського викликала гнів українців? [Електронний ресурс] // Ксенія Туркова. Радіо Свобода. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/novoruchne-zvernennya-zelenskogo-/30359116.html>.

- Є велика різниця, кому належить той чи інший канал.
- Є велика різниця, якою мовою говорити, велика різниця, за кого голосувати і кого обирати.

Іншими словами, перед нами приклад того, як мовний акт не досягає комунікативної мети. Мова Зеленського викликає захват у тих, кому вона не адресована³¹. Однак до свого безпосереднього адресата³² він доносить зовсім не ту думку, яку вклав у текст. І в цьому – велика різниця»³³.

2.2.3. Аналіз дії твору

Для аналізу рецепції першої новорічної промови В.Зеленського я вирішила проаналізувати заяви українських лідерів думок, які вони вважали за потрібне опублікувати, реагуючи на промову президента. Нерідко ці публікації знаходилися самі, але решту я шукала за хештегами «#какаяразница», «#єрізниця» та «#неоднаковомені». Окрім цього, критерієм вибору матеріалів для аналізу була реакція аудиторії на них щонайменше через публікацію в (онлайн)-пресі чи репости у соціальних мережах. Під час опрацювання матеріалів я вирішила зосередитися на постах у Facebook, які зібрали не менше трьохсот «лайків» та/або сотні репостів і 25-ти коментарів. До уваги бралася також наявність «лайків» та коментарів інших лідерів думок - особливо у найменш популярних за кількістю взаємодій публікаціях.

Варто зазначити, що третина з обраних спочатку аналізу постів була видалена авторами. В підсумку я відібрала пости наступних 23-ьох людей. Тут подано їх список одразу із лінками на їхні публікації (у виносках) та скріншотами кількісних показників їх взаємодії з аудиторією станом на 21.05.2021, а також маркуванням, де жовтий і синій кольори позначають українську й російську

---

³¹ Мається на увазі росіян.

³² Мається на увазі українців.

³³ Там само.

мови, а знаки «+», «-» і «0» - позитивний, негативний та нейтральний характери постів щодо промови В.Зеленського 01.01.2020 відповідно:

1. **Олексій Арестович**³⁴ - (два пости один за одним)
  5,7 тис. 717 коментарів 1,7 тис. поширень
   10 тис. 907 коментарів 4,2 тис. поширень
2. **Тетяна Донець**³⁵ -
  Василь Кметь та ще 332 46 коментарів 86 поширень
3. **Gennadiy Druzenko**³⁶ -
   Жак Жаб'є та ще 1 тис. 46 коментарів 555 поширень
4. **Павло Ковтонюк**³⁷ -
   Мучайло Вуппунсукї та ще 301 25 коментарів 5 поширень
5. **Serhii Marchenko**³⁸ -
  3,4 тис. 353 коментарі 1 тис. поширень
6. **Валерій Пекар**³⁹ - (*, тобто лінк на цю статтю був у Facebook)
рік тому Політика 51 814 10 238 24 59
7. **Віталій Портников**⁴⁰ -
203 505 переглядів • 2 січ. 2020 р. 18 ТИС. 1,5 ТИС.

³⁴ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2960893660641361&id=100001622678632

³⁵ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1523313174483801&id=100004153981365&hc_location=ufi

³⁶ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=10157016391898412&id=552648411

³⁷ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2748009055237208&id=100000844219886

³⁸ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2994965003869425&id=100000678634331

³⁹ Навіщо ми разом? Післямова до новорічного звернення [Електронний ресурс] // Валерій Пекар. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://site.ua/.../24925-navischo-mi-razom-pislyamova-dono.../?fbclid=IwAR3gnxyt6J5By30LWn8RQcH8aBBRMhyD4OJfNiLJbYBLn_D11_XUKdeCF-0.

⁴⁰ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/portnikov/posts/3283583388334705?hc_location=ufi

8. **Victor Tregubov**⁴¹ - (*)

  1,2 тис.

155 коментарів 64 поширення

9. **Олександр Ройтбурд**⁴² -

  12 тис.

331 коментар 3,6 тис. поширення

10. **Anastasiya Ringis**⁴³ - (*, і також, як видно зі скріншота, минулі бурхливі реакції з Facebook стали приховані)

 This thread is closed

 Плагін коментарів Facebook

11. **Олександра Ляшенко**⁴⁴ - (*, аналогічно до п.10)

 Эта цепочка закрыта

 Плагин комментариев Facebook

12. **Олексій Кириченко**⁴⁵ -

  75

30 коментарів 7 поширень

13. **Yevhen Bystrytsky**⁴⁶ -

  Soikin Yevhen, Andriy Dakhniy та ще 172 46 коментарів 49 поширень

⁴¹ Різниця є, пане Зеленський: наша відповідь на привітання Президента [Електронний ресурс] // Віктор Трегубов. Демократична Сокира. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.youtube.com/watch?v=FIW-AqmvbPw&feature=youtu.be&fbclid=IwAR0uRDyVl4Qv8_xtqa000nOrSryNpT-JtPtq6T0whpSYv7vpuaQs79GaJtQ.

⁴² [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1017468411959534&id=100010891548220

⁴³ Про новорічне звернення президента Зеленського: Різниця є, і вона суттєва [Електронний ресурс] // Анастасія Рінгіс. Українська Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/01/3/7236455/>.

⁴⁴ Новорічне привітання Зеленського – це деінтелектуальний карнавал на сцені національної (не)безпеки [Електронний ресурс] // Олександра Ляшенко. Українська Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/01/5/7236607/>.

⁴⁵ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/oleksij.kirichenko/posts/2632552186782545>

⁴⁶ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/ye.bystrytsky/posts/1362974773882046>

14. **Andrii Dligach**⁴⁷ 0
  1,9 тис. 169 коментарів 356 поширень
15. **Vladimir Dubrovskiy**⁴⁸ 0
  196 149 коментарів 26 поширень
16. **Victoria Ptashnyk**⁴⁹ 0
 213 25 коментарів 18 поширень
17. **Светлана Ройз**⁵⁰ 0/-
  Катерина Юзефик та ще 1,5 тис. 75 коментарів 135 поширень
18. **Алексей Рощин**⁵¹ 0 (автор виявився росіянином і не підпадав під обрану категорію “українські лідери думок”, тому його пост опинився поза моєю детальною дослідницькою увагою)
  204 151 коментар 70 поширень
19. **Євген Якунов**⁵² 0
  225 202 коментарі 37 поширень
20. **Oleg Khomiak**⁵³ +
  233 83 коментарі 73 поширення
21. **Olena Salata**⁵⁴ 0
  37 13 коментарів 2 поширення

⁴⁷ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2860216917342645&id=100000630957144

⁴⁸ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2580369358665930&id=100000786721389

⁴⁹ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/viktoria.ptashnik.7/posts/10218148106268361>

⁵⁰ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/100000708430176/posts/3052729908093927/>

⁵¹ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/alexey.roshchin/posts/3388123091260205?hc_location=uf

⁵² [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2991138600906026&id=100000297456910

⁵³ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2726105844125777&id=100001791633884

⁵⁴ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/olena.salata.1/posts/2828892607175194>

22. **Наталія Наливайко**⁵⁵ 0

 Bogdana Yankiv та ще 194

36 коментарів 41 поширення

23. **Ксенія Туркова**⁵⁶ 0 (але її тези вже були згадані в тексті раніше)

 92

45 коментарів 31 поширення

Важливо зазначити, що 1 позитивна реакція серед перелічених публікацій лідерів думок свідчить про свою меншість лише частково, адже в соціальних мережах є також велика кількість виразно захоплених відгуків від «простих українців» - не «лідерів думок». Та межі мого диплому дозволяють детально зосередитися лише на одній обраній реакції, об'єм та характер якої можна назвати якісним екстрактом усіх кількісних показників реакцій, що схвалюють новорічну промову В.Зеленського 01.01.2020.

Згадуючи її Олег Хом'як (№20 у наведеному списку) пише, що все зроблено якісно і «на вищому рівні». Також він пише про флешмоб «єрізниця» і версію «немарізниці» та згадує В.Пекаря, який «у своїй статті підмінив меседж президентського виступу своєю інтерпретацією», чим створив «пропаганду розколу» між тими, хто «за ідею і країну», й тими, «хто за ковбасу». Автор твердить, що «Майдан та Антимайдан не можуть існувати одне без одного», але при тому «ні Майдан, ані Антимайдан країну не об'єднують». Також він пише, по суті, про бінарні опозиції, згадані Оленою Салатою, чий пост буде проаналізовано далі: «Протиставлення двох моделей - це та ж логіка Порошенка на розкол країни: «розділяй і владарюй»»⁵⁷.

Найцікавішим у пості О.Хом'яка є те, що він пропонує Україні пункти опори нової моделі майбутнього, серед яких я виділила й прокоментувала 10 - усі вони описані у додатку⁵⁸. Тут варто лише процитувати автора мовою

---

⁵⁵ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/natalia.nalyvaiko/posts/2831374533550918>

⁵⁶ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/ksenia.kiriya/posts/10158094535963738>

⁵⁷ Для зручності тут і далі цитати авторів подано без виносок, але з посиланнями на номери у запропонованому списку, де є лінки на оригінали їхніх публікацій.

⁵⁸ Див. Додаток 1 (п.20).

оригіналу: «Если есть страх, что мы разрушимся, то я вас успокою - мы уже стремительно несемся к разрушению».

Інший, теж російськомовний і теж популярний коментатор новорічного привітання Зеленського, Андрій Длігач (№14) пише: «Мне понравилась тональность его выступления. Текст. Безгалстучность. Люди, которые обращались к нам вместе с президентом. Многие из них - мои друзья. Мне понравились слова. И заложенные в них смыслы. И в этом и есть большая беда».

Сергій Марченко (№5) також хвалить промову президента Зеленського, додаючи цінного контексту й безцінної критики: «Прекрасная работа режиссера и актеров. Вы тоже сыграли выше всяких похвал. Если бы мы не знали, что позавчера вы отпустили тех, кто расстреливал Майдан, вчера поздравили с Новым годом Путина, а завтра примете на шею дырявому украинскому бюджету Донбасс на условиях Кремля, мы могли бы вам даже поверить. Настолько убедителен был ваш вкрадчивый баритон. Bravo!».

Реакція психологині Світлани Ройз (№17) є по-професійному нейтральною, але авторка теж ділиться власним враженням: «Я думала: що ж таке, я ж так само думаю, що немає значення (...) але...». Зачіпаючись за це «але», вона розвиває тезу: «Саме зараз - саме в цей час в 2020 році є ті, хто вмирає за те, що «Моє» і за те, щоб я могла сидіти за столом і вести філософські розмови. Я так і сказала тим, хто зі мною за столом був поруч. Я мрію про світ, де все єдине і світ, і країну без кордонів та жодних поділів і меж, але саме зараз я готова відстоювати те, що для мене важливе...і є те, що важливо і в чому поки що є різниця».

Пост Віктора Трегубова (№8) також твердить, що значення є: «В мого президента немає української ідентичності... Ба більше - в нього нема розуміння, як це, що в інших - є». Також автор пише, що «курс на нац.примирення - це правильно, але він не має ставити знак рівності».

Продовжуючи тему примирення, варто згадати публікацію Олександри Ляшенко (№11), яка оцінює привітання Зеленського, аналізуючи її атмосферу, час і простір, а також посилаючись на тлумачення слова «мир» і згадуючи про

маніпулятивні технології. Авторка пише: «це так по-новому, бути розчуленими під час новорічного звернення першої особи держави! І вже бринить сльоза...». Тут необхідно згадати метафору Мілана Кундери, який наголошує на фізіологічному аспекті кітчу, приводячи приклад двох умовних сліз⁵⁹: перша символізує розчулення людини від замилювання красою, а друга - її захват від відчуття єдності зі «всім людством» розчулених і замилюваних. Саме орієнтованість на масу й ця «друга сльоза робить кітч кітчем»⁶⁰.

Вікторія Пташник (№16) називає новорічне звернення Зеленського привітанням «не Президента України українцям, а актора, який вітає з Новим роком всіх мешканців планети Земля». Авторка з обуренням згадує про відію «All that we share» від TV Denmark, яке використала команда Президента, а також пише, що текст привітання В.Зеленського «міг би сказати будь-який Президент. Будь-якої держави. Та що там Президент. Будь-хто міг би сказати те саме».

Нагадаю, що мораль відеоролика TV Denmark - єдність, попри усі упередження. І саме питання єдності є центральним у реакції на новорічну промову В.Зеленського публіциста Віталія Портникова (№7). Він пише: «Шевченко з Лесею не об'єднують (...) А Лобановський з Усиком об'єднують (...) тільки на один вечір». Автор вважає, що єднає сама країна, любов до неї та «розуміння того, що саме тут і тільки тут ти можеш бути українцем».

Геннадій Друженко (№3) вважає, що існують речі, «глибші за мову. релігію, культурний код та пантеон героїв минулого, здатні об'єднати Україну»: «Спільний ворог та спільне майбутнє мали б стати тим універсальним клеєм, який з'єднує в політичну націю галичанина та слобожанця, кримчака та поліщука, православного та атеїста, україномовного та російськомовного українця». Автор критикує Зеленського, який «відкинувши українську культурну ідентичність, як клей, що тримає українське суспільство разом, нічого не запропонував натомість» і «не назвав ворога ворогом».

---

⁵⁹ М.Кундери "Нестерпна легкість буття" (1984).

⁶⁰ Kulka, T. *What is kitsch?* Univ. Of Pennsylvania Press, 1996.

Олександр Ройтбурд (№9) зауважує, що «нелимитированная терпимость в новогодней речи президента (...) превратилась такую же крайность каковой в свое время была «армія-мова-віра»». Також автор пише: «я могу принять любые взгляды кроме отрицания государственности украины. кроме ненависти к ее институтам, культуре, языку. кроме симпатии к ее врагу. кроме игнорирования факта войны».

Вартою уваги є також цитата з реакції Олексія Кириченка (№12 у поданому списку): «Президент каже правду в тому сенсі, що цінності роз'єднують людей. Це правда. Але не вся. (...) Суспільство без усвідомлених принципів схоже на футбольну команду, яка не знає, де свої ворота, а де противника. Де гравці однієї команди не розуміють ні правил, ні сенсу гри, а тому часто конкурують один з одним за м'яч».

Відомий громадський діяч Валерій Пекар (№6) згадує політичний та етнічний варіанти єдності країни, називаючи їх етикою та естетикою, які «ґрунтуються на символах. На іменах героїв та спільних міфах, на піснях і прапорах, на назвах вулиць та пам'ятниках, на церемоніях і ритуалах». Автор критикує президента, який «пропонує натомість паспорт», а також доволі радикально ділить естетику на національну або радянську й етику на Майданну або Антимайданну, пишучи, що «ці два варіанти не можна об'єднати в рамках однієї історії».

Вважаю важливим згадати також антиорієнталістичну тезу В.Пекаря: «Тільки не треба нам говорити, що дві етики та дві естетики розділені географічно. Це очевидна брехня. Прихильники совка є по всій Україні, як і прихильники модерну».

У своїй публікації Євген Якунов (№19) пише про наявність в українському суспільстві двох таборів, що в перспективі означає «або розділ на дві держави (...), або намагання однієї з сторін насильно прищепити народові свою ідеологію, не зважаючи на думку і долаючи спротив опонентів». Також автор висловлює занепокоєння з того, що «прагнення до збереження власної ідентичності навіть за рахунок розпаду держави сьогодні вітається багатьма

політичними силами». Крім того Є.Якунов висловлює сподівання, що «ідеологи поділу України на «совок» і «націю» помиляються, бо є третя складова» - «ті, для кого совок - позавчорашній день, а націоналізм - учорашній».

На мою думку, такий «серединний шлях» між совковою та націоналістичною свідомістю може ховатися у відомих словах президента України про освітлену та асфальтовану вулицю, назва якої не має значення. Навколо «все-одно-якої-вулиці» будує свою реакцію Павло Ковтонюк (№4) і пише про вул.Лепсе, яку в 2016 р. переназвали на честь В.Гавела, зазначаючи, що чех «був яскравим прикладом людини, якій було не все одно, як називаються вулиці в його країні». Цей пост є найкоротшим з усіх проаналізованих тут, але й дуже сильним - із ефектом трьох крапок.

Іншою людиною, яка зачепилася за тему вулиці є Анастасія Рінгіс (№10). Авторка пише: «Неважливо, як називається, головне, щоб освітлена - це порівняння «зеленого» з «теплим»».

Такого роду порівняння справді є не логічними, але вони апелюють до патосу й етосу. Схожими засобами виразності, згідно з часто помилковими стереотипними твердженнями, часто користуються жінки. До речі, про жінок. Феміністка Юлія Дукач пише:

«...під час новорічної промови президента я рахувала. Рахувала, скількох жінок він згадає в своєму умовному переліку таких різних українців. А назвав він чимало. Адвокат, сангвінік, той, хто сплачує податки, агроном... - всього близько 30 персонажів⁶¹. Всі такі різні і такі... чоловіки. І серед них лише одна жінка. І знаєте хто вона? «Звичайна домогосподарка»...»⁶².

Власне про жіночий архетип пише Олексій Арестович (№1): «Секрет Зеленського в торжестве феминности, он поступает глубоко эмоционально, «женски», причем в худшем, неразвитом проявлении этой феминности:

- мальчики не ссорьтесь

---

⁶¹ Див. Додаток 2Б.

⁶² У новорічній промові Зеленський згадав 30 чоловічих персонажів і один раз домогосподарку [Електронний ресурс] // Юлія Дукач. Тексти.org.ua. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://texty.org.ua/fragments/99003/U_novorichnij_promovi_Zelenskyj_zgadav_30_cholovichyh-99003/.

- мєсть бившим, даже во вред себе самому».

Ніби на противагу цьому психоаналітикиня Наталія Наливайко (№22) висловлює думку про сприйняття президента як архетипа Батька, «який знає» відповіді на питання пошуку ідентичності. Про очікування, яке не виправдалося, «оскільки у «вопрошателя» немає розуміння, хто ж він сам», і чий голос скоріше є «голосом Матері, що закликає любити всіх».

Олена Салата (№21) зауважує, що «прості й водночас гострі питання» Зеленського ставить не лише він і не тільки у Новорічну ніч - їх щодня ставить «кожна людина і, здається, не тільки у нашій країні». Також авторка вважає, що доведеться усвідомити й змиритися: «президент - наша колективна ідентичність, що запитує «Хто Я?»».

Підсумовуючи реакцію аудиторії на новорічну промову президента В.Зеленського, можна помітити, що та її частина, яка захоплюється вітанням президента, як і та, яка засуджує його, більшою чи меншою мірою бачать, що цей твір є частиною чогось масштабнішого й більш серйозного, ніж символічний жанр політичного дискурсу розважального характеру. Аудиторія декодує повідомлення В.Зеленського неоднозначно, тому діалогує не лише з президентом, але й одна з одною. Через це очевидним є наявність протилежних позицій, кожна з яких має свою «групу підтримки». При цьому жодна з позицій не робить спроби розуміння іншої. Це сприяє подальшій поляризації суспільства та оприявнює проблему внутрішнього орієнталізму в Україні. Аргументи розколу є різними, великою мірою ідеологічними. Вони апелюють до патосу, логосу або етосу і мають різні граматичні настрої - розповідний, (часом риторично-)питальний та рідше наказовий. Такими ж є аргументи єднання, проте, як бачимо з наслідків новорічної промови В. Зеленського, спроби єднання людей навколо надто універсальних аргументів лише поглиблюють їхню поляризацію. Навіть нейтральна позиція, на присутності якої варто наголосити, сприяє цьому конфлікту, адже вона свідомо чи ні виявляє солідарність до голосу автора, який говорить «немає значення».

Співвідношення кожної з позицій до голосу автора й голосів одна одної здається мені по-Бахівськи поліфонічним: є цілком самостійні головна та побічна партії, що поєднуються між собою через контрапункти й імітацію - протиставлення та наслідування.

Нагадаю, що я обрала й проаналізувала 22 Facebook-пости лідерів думок (включно з журналісткою К.Турковою та без росіянина А.Роцина). 8 із них були російською мовою, 14 - українською. Позицію 9-ти або 8-ти проаналізованих публікацій можна окреслити як нейтральну, в той час як 13 або 14 із публікацій мають характер незгоди з думками, висловленими В.Зеленським у новорічному зверненні до українців. Сполучник «або» свідчить про те, що один із постів можна трактувати по-різному. Як і зрештою, по-різному можна інтерпретувати все написане: я усвідомлюю такий ризик, проте не можу відмовитися від власного голосу, намагаючись при тому триматися об'єктивності, наскільки це реалістично. Об'єктивно пишучи, хочу зазначити, що нейтральна реакція авторів переважно є їхньою спробою збереження власне об'єктивності в оцінці новорічної промови В.Зеленського та шукання в ній сильних і слабких сторін. Але пишучи суб'єктивно, наслідую припустити, що один із нейтральних постів - а саме пост Олега Хом'яка - транслює байдужість і, по суті, продовжує політику Президента України, тобто підтримує її та ілюструє меседж В.Зеленського - «нема різниці».

У негативній реакції на цей меседж, яку виражає панівна позиція, ховається скелет внутрішнього орієнталізму. Та навіть якби в дискусії кілька (о)позицій мали приблизно однакову кількість своїх прихильників, то в кожній все одно була б «єдиноправильна» на її думку перевага над іншою, і ця перевага будь-якої з позицій лише підтвердила би присутність внутрішнього орієнталізму в Україні, адже у в ній проявилася б іншувальна бінарність «ми»-«вони», а також думка, що «ми» «кращі» за «Інших».

Крім того можна припустити: відсутність позиції, або бажання чи сміливості її виявляти - це теж позиція. Як відсутність комунікації - теж певна

комунікація, або навіть як «мовчання - знак згоди». З історії загалом та з думок⁶³ В.Гавела, якого згадував один із лідерів думок у своїй реакції на промову В.Зеленського, знаємо: не мовчать переважно не згодні. Згодні або мовчать або кажуть, що їм все одно, чим *все одно* підтримують ідею промови Володимира Олександровича, в якій говориться про «*все одно*». Якщо ж вони хочуть мати іншу нейтральну думку, при тому тримаючи її при собі, є ризик, що її «подумають» за них - як у праці Е.Саїда говорили за мовчазну жінку (зі) Сходу.

Тим не менше, нейтральні коментарі мають цінність, адже переважно вони намагаються бути об'єктивними та звертають увагу на щось глибше і глобальніше. В одному з них написано, що Зеленський, який питає «хто я?», уособлює цілий український народ на шляху до вибору чи усвідомлення своєї ідентичності. Тобто Президент України є лакмусовим папірцем українського суспільства. Хоч його вибрали не 100, а 73% (із тих, які вибирали), це про щось свідчить. Особливо завдяки палкій дискусії, яку підняли, імовірно, 25%, заявивши, що їм не все одно. Вона підтвердила мою гіпотезу про наявність внутрішнього орієнталізму, яку оприявила «(роз)'єдн(ув)альна» новорічна промова В.Зеленського і її поліфонічна рецепція.

---

⁶³ Гавел, В. Сила безсилих (1979)

РОЗДІЛ ІІІ

Як новорічна промова 2020 вивела орієнталізм в Україні

на новий виток

З одного боку, дана промова В.Зеленського була спробою об'єднати українське суспільство, а з іншого - вона лише відкрила ігноровані упродовж тривалого часу «сліпі плями» його минулого, прожитого в різних культурних площинах і політичних режимах, та звички ділитися на ворожі табори вже навіть у межах однієї держави.

Промова стала лакмусовим папірцем для проявлення кожного з упереджень сучасного українського суспільства щодо себе самого, його стереотипів про Іншого «по той бік Дніпра» з огляду на те, «що «ми» робимо і чого «вони» неспроможні зробити або зрозуміти, як це робимо або розуміємо «ми»»⁶⁴, як написано у книзі Е.Саїда.

На мою думку, на такі упередження чималий вплив мала історія українського суспільства, поділеного між різними державами, політичними режимами, правами й свободами, мовами та, насмілюся припустити, між різними цивілізаціями - Західною і Східною. Як підтвердження цієї думки, варто зазначити, що засновник орієнталізму розглядав свій концепт як «динамічний взаємообмін між окремими авторами й великомасштабними політичними інтересами, що їх сформували (...) великі імперії, (...) на чий території писали вищезгадані автори»⁶⁵, зауваживши, що «кожне гуманітарне дослідження має формулювати природу такого взаємозв'язку в специфічному контексті самого дослідження, його теми та його історичних обставин»⁶⁶.

У якості специфічного контексту свого гуманітарного дослідження пропоную ідею перенесення форми імперії на локальний рівень, а саме - на

---

⁶⁴ Саїд, с. 10.

⁶⁵ Саїд, с. 28.

⁶⁶ Саїд, с. 29.

контекст України, де боротьба за владу велася між двома імперіями і, по-суті, двома культурами зі своїми текстами й авторами, як і боротьба за столицю в часи бездержавності велася на лінії Львів-Київ-Харків, що прошиває Україну із Заходу на Схід, і далі ведеться в умовах постколоніальності в межах однієї держави. Чи із Заходу на Схід чи зі Сходу на Захід - напрям не принциповий, принаймні у цьому дослідженні.

Е.Саїд писав про Схід і Захід як про дві географічні сутності, що підтримують і, до певної міри, віддзеркалюють одна одну. Тут ключовим є факт іншування, тобто створення сталого образу протилежного і «далекого» Іншого, який є зручним для побудови образу того, хто цей образ утворює зараз «тут» і, відповідно, завдяки володінню цим образом, навіть утвореним колись, панує над цілою територією «там» і в найближчому майбутньому, навіть якщо її реальність є зовсім іншою від уявленого стану речей.

Саме через це іншування народжуються стереотипи, і саме їх я б хотіла тримати у фокусі свого дослідження. Стереотипи творяться не просто так. Вони впливають на позбавлене нейтральності сприйняття інформації про інших і є структурованими наборами тверджень про характеристики певних груп та представників соціальних категорій⁶⁷.

Стереотипи також пов'язані з ідентичністю людини або певної групи людей та повторюваними специфічними рисами, характерними для більшості з них і поєднаними з певними обставинами. Такими обставинами, до прикладу, можуть бути вік, стать, сексуальна орієнтація, професія, клас, раса, національність, географічна чи культурно-етнічна приналежність, мова та інше.

Як ми бачимо з праці «Спостерігаючи за англійцями» дослідниці Кейт Фокс, стереотипи можуть бути створені не лише із-зовні, про що, апелюючи до іншування та, відповідно, домінування, по-суті, пише Е.Саїд у своїй книзі «Орієнталізм», але також ізсередини. Такі стереотипи лежать в основі для самоідентифікації людей, які є чимось об'єднані.

---

⁶⁷ C.Neil Macrae, Charles Stangor, Miles Hewstone. Stereotypes and Stereotyping. The Guilford Press, 1996

Якщо ми думаємо про українців, то ці люди об'єднані, щонайменше, територією і громадянством або - паспортом, як говорив президент України Володимир Зеленський у своїй новорічній промові⁶⁸. А що, власне, є важливим для самоідентифікації людей з паспортом однієї держави, але з різних її територій?

Я вважаю, що немало роль для цього грає ставлення до спадщини. Його цікаво аналізує польська дослідниця Ольга Гнатюк⁶⁹, торкаючись питань української національної пам'яті та змальовуючи загальну картину дискусій українських інтелектуалів різних часів про ідентичність українського суспільства. Вона пише:

«Це дискурс ідентичности, в якому відбувається зіткнення різних позицій, а разом — і поступове переформулювання думок. Бо ж ідентичність — не лише індивідуаль-на, а й колективна, і тому національна — не є статичною. Вона змінюється, і ці зміни виникають внаслідок переос-мислення, до якого спонукають дискусії»⁷⁰.

Як бачимо з інтенційно єднальної промови В.Зеленського 01.01.2020, побудованої навколо питання колективної ідентичності українців, та з їх дискусії навколо цієї промови, переосмислення національної ідентичності відбувається дуже активно, неоднозначно й динамічно.

До речі, про динаміку: В.Зеленський привітав українців з настанням нового року в ролі президента уже двічі, при цьому двічі відмовившись від традиційного формату святкової промови. Чому він так зробив і як змінилася його риторика?

---

⁶⁸ Офіційне інтернет-представництва президента України В.Зеленського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/videos/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-1637>

⁶⁹ Авторка книги «Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність» (2005).

⁷⁰ Гнатюк, О.Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Видавництво «Часопис «Критика»», 2005, с. 13.

РОЗДІЛ IV

Динаміка новорічної промови президента України: порівняння святкових звернень В.Зеленського напередодні 2020 і 2021рр.

Слід зазначити, що В. Зеленський - перш за все актор. Але варто розуміти це разом із тим, що Зеленський щиро намагається всім догодити. Тому я наслідую назвати його лакмусовим папірцем українського суспільства. Цю тезу підтверджує щонайменше різниця в риториці його двох новорічних промов, які, нагадаю, є символічним жанром політичного дискурсу й передбачають хоч і визначений, проте широкий спектр вибору тем та меседжів. Якими були меседжі президента України під час новорічного вітання 2020 та 2021 років? Промову 01.01.2020 уже було проаналізовано детально, тож далі буде огляд промови 01.01.2021 засобами порівняльного візуального та дискурс-аналізу.

Нагадаю, що текст і «картинка» новорічного привітання президента В.Зеленського є синхронними й нерозривними. Хоч їх аналіз буде розкладено на два компоненти й викладено поступово, меседж творять вони разом. І він у дуже узагальнених рисах є наступний: заклик до миру та поваги. Для ілюстрації згаданого посилу й синтезу візуального та вербального, подаю повний текст новорічної промови В.Зеленського 2021⁷¹:

«Дорогі українці! До кінця 2020 року залишаються лічені хвилини. Час підбивати підсумки, робити висновки, говорити про плани та цілі...

Нудно? Згоден! Скажу зрозуміло для вас. І це логічно, адже все, що ми робимо — робимо для вас. Ми живемо у великій, прекрасній країні. Де є неймовірна природа, щедра земля, де розумні й талановиті діти, і де всі президенти у своїх новорічних привітаннях завжди кажуть фразу: «Дорогі українці! Це був важкий

⁷¹ Володимир Зеленський привітав українців з Новим роком [Електронний ресурс] // Zaxid.net. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://zaxid.net/volodimir_zelenskiy_privitav_ukrayintsiv_z_novim_rokom_n1512645.

рік...» Ви запитаєте, чи був важким 2020-й? Трішечки так. Але не через тебе. І не через тебе. І не через вас всіх.

Тож яким був цей рік? У ньому були сльози від болю. І сльози від гордості. Було те, за що нам соромно, і те, чим ми пишаємось. Те, що хочеться забути. І те, чого ніколи не забудемо. І були ті, з ким ми стали ще більшими друзями. Ті, з ким стали стратегічними партнерами. Ті, з ким нас намагалися посварити, але не вдалося. Ті, хто підтримував Україну завжди і продовжує це робити. 2020-й нагадав, як насправді багато героїв серед нас.

Навесні ми почали всі хворіти. Виявилось, що в лікарнях та аптеках багато чого немає. Чому? Просто дехто втратив нюх ще задовго до ковіду. І от всі ми були як у фільмах, коли здається, що врятувати можуть тільки супергерої. Дорослі не вірять у їхнє існування. Але цього річ, як і у 2014-му, ми знову переконалися – супергерої існують. І до наших військових приєдналися наші медики. Наші суперлікарі. Суперлаборанти. Суперводії швидкої. Суперпілоти. Суперприкордонники. Суперучителі. Наші суперпожежники та суперрятувальники. І ми точно не маємо іншого варіанту, аніж бути супер-Україною. Так? Так!

Так, це був рік, де, на жаль, катаклізми руйнували житло і природу. І рік, де, на щастя, ми руйнували стереотипи. Наприклад, що в Україні неможливо робити хороші дороги. Цей міф пішов на всі чотири сторони, по всіх чотирьох тисячах кілометрів нових доріг. Колись вам буде 18, і ви зможете водити авто українськими дорогами. Ми старалися, щоб за час, поки ви подорослішаєте, ці дороги не постарішали. І не втомилися. Цей рік довів, що дитячу лікарню «Охматдит» можна добудувати й не передавати, немов булаву, кожному наступному президенту України. Що можна «знести» пам'ятник корупції, встановлений ще у 2004-му, і за вісім місяців перетворити легендарний довгобуд країни на новий міст у Запоріжжі. А по всій Україні відбудувати 150 мостів. І ми не слухаємо металників бруду на вентилятор соцмереж. Після когось залишаться пости. А після когось залишаться мости.

Цей рік показав, що для громадян з Донбасу і Криму можна зробити сучасні КПВВ, де їм стане остаточно зрозуміло, хто ставиться до них як до людей, а хто – як до «заручників». Цей рік показав, що можна про армію говорити, а можна зробити для безпеки й оборони найбільший в історії бюджет. Що держава може почати спільне будівництво корветів і вперше за часи незалежності замовити в «Антонова» три нових українських літаки. А відсотки кредитів для бізнесу можуть бути не 20, 18, чи 14 відсотків, а маленькими, такими, як ви — 5%. 7%. Або 9%. Кому 9? Ось і відсотки можуть такими бути. Тобі 7? А тобі 6? А мені 5! Добре, домовились!

2020-й знову довів, що Україна своїх не залишає. І нам неважливо, звідки повертати своїх людей – підвали ОРДЛО, російська в'язниця чи китайський Ухань.

Це полонені моряки танкера з Лівії або загиблий екіпаж і пасажери літака з Ірану. І ми все одно щасливі – повертаємо 250 тисяч громадян, які застрягли через карантин по світу, або одного українця. Нашого захисника. Нескореного Віталія Марківа. Знаєте його? Він говорив собі: "Чи витримаю. Повернуся". Щоб у них з коханою з'явився такий, як ти. Або така, як ти. А краще – і такий, і така.

Цей рік не раз підіймав угору український прапор. Ми ставали першими в плаванні, боксі, спортивній та художній гімнастиці, легкій атлетиці, боротьбі, на велотреку і навіть у шашках. А коли будете сперечатись, хто сильніший – Бетмен, Росомаха чи Дедпул... Насправді найсильніший — українець, наш богатир Олексій Новіков, який став цього року найсильнішою людиною на планеті Земля. А ми не маємо іншого варіанту, аніж стати найсильнішою країною.

І найголовніше. Цей рік нагадав нам, що таке тиша. Слова «сьогодні не стріляли». Дні, коли в новинах кажуть: «За добу немає втрат». Тижні, коли матері, дружини й діти не плачуть. Місяці, коли наші військові не гинуть. 158 днів припинення вогню на Донбасі. Найдовше від початку війни. 158 днів перемир'я. Небездоганного? Так, і це правда. Та хіба через це – непотрібного? Ні. І це також правда.

Знаєте, ви ще маленькі, і, можливо, не до кінця розумієте, чому так відбувається. Але зараз мусите точно знати одне: українські захисники – найкращі у світі, Вони сміливі й дуже-дуже сильні. Та, на жаль, так стається, і декого з них Бог забирає до себе на небо. Найкращих і найвідважніших. Цього року ми дуже старались, щоб Бог залишив якомога більше з них в Україні. Щоб вони й далі могли нас захищати й принести мир. Він можливий. Він близько. Він обов'язково буде.

Знаєте, всі президенти у новорічному зверненні кажуть одну фразу: «Дорогі українці! Це був важкий рік... Але наступний буде краще». І ось з цим – згоден. Він буде кращим! Для тебе. Для тебе. Для тебе. І для всієї нашої України. І як би там не було, давайте подякуємо 2020-му й не будемо його ляти.

Так, на жаль, він забрав у нас киянина Патона, одесита Жванецького, львів'ян Скорика та Віктюка. Але подарував нам майже 300 тисяч нових громадян – хлопчиків та дівчаток, що народилися в Україні цього року. Давайте заради них вимкнемо свій дорослий прагматизм і загадаємо для України щось дуже сміливе і майже фантастичне. Так, як це вміють робити наші діти. Нехай усі у Новому році будуть здорові! Нехай у всіх українців буде багато-багато щастя. А у мене багато-багато цукерок. Нехай всіх поганих злочинців посадять в тюрму. Нехай всім

українцям батьки куплять собаку. А мені трансформера! Щоб у всіх було багато-багато грошей. Ми поборемо COVID. І корупцію [...]. Нехай в Україні буде мир. Усього цього хочуть наші діти. Ну, а ми? А ми маємо все це виконати.

Дорогі українці! Наступного року ми будемо відзначати 30-річчя нашої незалежності. Ми — великий народ. Ми маємо хоробрість Святослава, велич Володимира, мудрість Ярослава. У нас є Шевченко. Більше того – у нас є два Шевченка! І бути президентом такого прекрасного народу – це велика гордість. І дуже велика відповідальність. І я буду робити все, щоб і через рік, і в усіх наступних роках у цей самий день і час мені було не соромно дивитись вам в очі.

Я хочу не казати на Банковій у Києві, що в Україні настане мир. А сказати на Артема в Донецьку, що мир в Україні настав. І написати: «Крим — це Україна» – не в інтернеті, а на піску на пляжі в Ялті. На українському піску українського пляжу української Ялти. Я знаю, що Донецьк, Луганск и Крым сейчас, во всех смыслах этого слова, живут в другом времени. И уже почти час, как по телевизору вам сказали, что Новый год наступил. Но я знаю, что уже почти час, как вы ждете нас, чтобы встретить Новый год вместе. Як одна сім'я. Як один народ. Як одна країна. Донбасс и Крым! Переведите часы назад. Будьте с нами! Готові? Ми також. Я щиро вітаю всіх українців з Новим роком! Нехай усі будуть здорові. Нехай усі будуть щасливі. З Новим роком, Україно!».

Почнімо з візуально аналізу. Під час звернення напередодні 2020 р. політик вітав українців на тлі святкових декорацій разом з відомими людьми - зірками національних телеекранів. А перше привітання 2021 було записане у колі дітей у форматі спілкування з ними. Ось як воно виглядає: на початку свого новорічного відео з настроєво-урочистим музичним фоном В.Зеленський поміж двома рядами вишикуваних офіцерів, які віддають йому честь, іде червоною доріжкою до Маріїнського палацу. Президент стає на трибуну й каже «Дорогі українці», дивлячись прямо в камеру. Він раптово перериває свою промову і спрямовує погляд униз. Питає «Нудно»? І тут ми бачимо стомлені обличчя 6-8-річних святково одягнених дітей. Після їх ствердної відповіді, гарант Конституції говорить «Згоден. Скажу зрозуміло для вас». І «опускається» на рівень дітей - як лексично, так і фізично - сходить з трибуни й сідає на фотель навпроти них. Зала святково прибранна, можна побачити у ній свічки, а також

ялинку, щедро оздоблену іграшками й вогнями. Міміка президента є привітною: часто впродовж його звернення можна побачити легку усмішку й поблажливо-розчулений погляд, спрямований на дітей.

Варто зазначити, що формат візуальної частини відеозвернення В.Зеленського не обмежується лише зйомками спілкування президента з дітьми. Під час його слів у кадрі з'являється візуальний ряд, якого діти не бачать, про який натомість лише чують у дуже загальних рисах. А саме: похорони українських військових; перемога національної збірної з футболу; перші хворі українці на COVID19 й кадри відомої оказійної сутички із м.Санжари; героїзм лікарів; кадри з найбільших українських пожеж та повеней року; знову кадри з поховань українських воїнів офіційні зустрічі президентів України та Польщі, а також Туреччини, Англії, Америки, Франції, Німеччини та Канади; нарізка красивих відео з найкращими українськими дорогами; оновлена лікарня «Охмадит»; новий міст у Запоріжжі; велика кількість військової техніки дальнім планом, нові пасажирські літаки; різноманітні кадри повернення політичних в'язнів з Росії, громадян України з Китаю під час початку пандемії, українців з територій Лівії та Ірану, а також - окремо - повернення Віталія Марківа; відеоряд з українськими спортсменами під час розмови про досягнення і згадування Бетмена, Росомахи, Дедула та найсильнішого серед усіх героїв - українця, Олексія Новікова.

Наприкінці новорічної промови камери повертаються до президента України та його уважних маленьких слухачів, які час від часу усміхаються, чемно кивають головами й відповідають на короткі інтерактивні питання чи заклики В.Зеленського. Та найвиразнішим моментом інтерактиву в новорічному відеозверненні президента, на мою думку, є його фінанльна сцена, яку можна поділити на дві частини. Ось кого, як і на якому фоні там зображено:

Першим епізодом фінальної сцени з дітьми є зображення трибуни, до якої вони дотягуються спільними зусиллями й за допомогою крісла і з якої по одному загадують новорічні (по)бажання. Хтось для України, хтось для себе. Важливо підкреслити, що 6 із 19-ти дитячих «мрій» - про мир. Такий меседж є

центральною уже для двох новорічних привітань президента Зеленського. Незмінним упродовж двох років залишається також детально і якісно продуманий сценарій. На записі 2021 р. можна помітити, що всі діти є об'єктивно дуже красиві й старанно промовляють завчені фрази. Особисто мене вражає дівчинка, яка говорить, що «ми поборемо *корупцію*», вимовляючи, скоріш за все, запропоновану сценарієм фразу нечітко - ймовірно, через незрозуміння її суті.

Другий епізод із дітьми наприкінці привітання В.Зеленського записано вже в іншому ракурсі - коло ялинки та в колі дітей. Усі люди в кадрі стоять і дивляться в камеру. Після останніх слів президента усі разом починають зворотній відлік - так як робили це в минулорічному привітанні з настанням нового року - і радіють від яскравих та яскравих конфеті, що сипляться на них після пострілу хлопавок. На фоні дитячого галасу у промові 2021 чути мажорний акорд - усе сприймається як «happy end», створюючи святкову атмосферу.

По реакції українців у мережі Інтернет бачимо, що багатьом із них ця атмосфера дійсно сподобалася. Але знову був немалий відсоток людей, яким «дитяче свято» здалося лицемірним. Дехто навіть вважав, що використання хлопавок є неетичним з огляду на обстріли на Донбасі⁷². І це переросло в суперечки про (не)доречність «нормального» життя в країні у часі війни та взагалі (не)доречність війни і знову оприявило рану внутрішнього орієнталізму в Україні. До речі, Донбас та Крим були згадані у другій новорічній промові президента частіше, ніж у першій.

Плавню переходячи до дискурс-аналізу подаю знахідки з порівняльного контент-аналізу двох новорічних промов президента від аналітичного порталу «Слово і діло»⁷³:

---

⁷² Аналіз новорічної промови Зеленського "на тверезу голову" [Електронний ресурс] // Вікторія Коломієць. Парламент.уа. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://parlament.ua/article/analiz-novorichnoi-promovi-zelenskogo-na-tverezu-golovu/>.

⁷³ Новорічні привітання Зеленського 2020-2021: порівняльний контент-аналіз [Електронний ресурс] // Аналітичний портал Слово і Діло. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/04/infografika/polityka/novorichni-pryvitannya-zelenskoho-2020-2021-porivnyalnyj-kontent-analiz>.

- «Обидва привітання починалися з уже традиційного «Дорогі українці!»».
- «Найбільш використовуваним словом у двох привітаннях Зеленського було «ми». У промові-2020 він виголосив його 15 разів, в останній – 22 рази».
- Відповідно, слово «наш» у привітанні-2020 прозвучало 9 разів, а у зверненні-2021 – 11.
- «У минулому привітанні слово «український» у контексті мови пролунало один раз, в поздоровленні-2021 – 7 разів.»
- Якщо у новорічній промові 2021 р. В.Зеленський «коронною» фразою зробив риторику «про суперлікарів, суперлаборантів, суперводіїв, суперрятувальників, суперпілотів, суперпожежників, суперучителів і суперприкордонників», то у промові 01.01.2020 фразою-«фішкою» було питання «Хто я?», яке президент вимовив 4 рази
- До речі, про «я»: «Слово «я» пролунало 4 рази, на один раз більше: «І я буду робити все, щоб і через рік, і у всіх наступних роках в цей же день і час мені було не соромно дивитися вам в очі», – запевнив Зеленський».

Тут ішлося перш за все про мир. Аналітика підсумовує, що слово «мир» у привітанні з 2020 роком прозвучало з вуст президента України один раз, а в привітанні з 2021 роком – 4.

Крім того, що В.Зеленський зробив наголос на слові «мир», він також частіше згадував Крим і після цього тричі підряд акцентовано повторив прикметник «український»: президент сказав, що хоче написати, що Крим – це Україна «не в інтернеті, а на піску на пляжі в Ялті. На українському піску українського пляжу української Ялти»⁷⁴.

А ще він згадав Донбас і, переходячи на російську мову, додав: «Я знаю, что Донецк, Луганск и Крым сейчас, во всех смыслах этого слова, живут в другом

---

⁷⁴ Україна зустріла 2021 рік [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrajina-2021-rik/31028812.html>.

времени. И уже почти час, как по телевизору вам сказали, что Новый год наступил. Но я знаю, что уже почти час, как вы ждёте нас, чтобы встретить Новый год вместе. Як одна сім'я. Як один народ. Як одна країна. Донбасс и Крым! Переведите часы назад. Будьте с нами! Готові? Ми також!».

Зараз я хочу вдатися до інтерпретації та зачепитися за два слова - «готові» і «ми» - й наголосити на наступному моменті: з лексичної точки зору «готові» поєднується у промові зі словами «встретить Новый год вместе (...) як одна країна». Але з точки зору логіки, тобто реальної геополітичної ситуації, це звучить ідеалістично, ніби казка, а тому - іронічно. Особливо після слів «Ми також». Адже, по-перше, «ми» не готові: наші території ще не цілісні. По-друге, нам не відповіли, щоб ми могли сказати «також». Або ж «ми» озвучили риторичне питання чи просто вирішили за Схід - так, як за Саїдову описану Флобером із Заходу «мовчазну» жінку зі Сходу, що не має права голосу і не може описати сама себе, тому піддається оповідям інших, і саме тому ця жінка уособлює Схід. Її ситуація - ситуація орієнталізму й іншування - релевантна також для українського, тимчасово окупованого Росією, Сходу.

Важливо додати, що згадану фразу В.Зеленського навіть з огляду на самий лише орієнталізм можна трактувати двояко: з одного боку - це вербальна спроба об'єднати народ і виявити готовність до зустрічі з Іншим, а з другої сторони - це власне іншування, домінація та акцентування відмінностей.

Казки в актуальній ситуації - як у двоякості інтерпретації слів президента України, так і на її територіях, зокрема на Сході, - не виявлено. Натомість, вона поміщена у новорічну промову В.Зеленського. Українська мовознавиця й політик від ВО «Свобода» Ірина Фаріон так прокоментувала згадане звернення президента: «Зе скликає дітей і розповідає їм, що й годиться розповідати дітям, - казочку. Описує паралельну реальність»⁷⁵. Вона критикує В.Зеленського за

---

⁷⁵ Зе і діти. Новий прийом новорічного привітання ЗЕ | Ірина Фаріон [Електронний ресурс] // Ірина Фаріон. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://youtu.be/fFW4kIONrOQ>.

використання наскрізних евфемізмів через страх прямої ідентифікації понять, особливо про війну - «те, що хочемо забути, але ніколи не забудемо».

З огляду на те, що президент звертається до дітей, така лексика й покров казки здаються виправданими, адже юні слухачі не готові сприймати реальність. Але пригадаймо, що президент звертається також до українців - «таких як є, неідеальних і несвятих». Свідомо чи ні, проте очевидно з перспективи семіотики й культурних цитат, він ставить українців у позицію дітей. Ось мої аргументи:

1. Публіка у відеозверненні Зеленського - неповнолітня.
2. Ракурс камери на початку ролика - спіднизу - робить ілюзію вищого зросту Володимира Олександровича⁷⁶, чим виробляє у підсвідомості глядачів алюзію до влади й авторитету президента, а також уже ставить їх у «низьку» позицію дитини.

Ця позиція в кадрі політиків не є чимось новим. Так, наприклад, цілком прийнятним для жанру новорічного привітання є присутність власних дітей очільників держав. Але використання чужих дітей для політичної реклами за словами голови громадської організації «Асоціація Політичних Наук» Дмитра Сінченка, є давньою політичною маніпуляцією. З його слів, дітьми часто любили маніпулювати диктатори Гітлер, Ленін, Сталін і Путін: «Це свідчить про бажання Зеленського виглядати «батьком нації» та про орієнтацію на незрілих виборців з домінуючими патерналістськими настроями, тобто на електорат, який обирає популістів»⁷⁷.

Популізм В.Зеленського проглядається з багатьох фраз його новорічної промови, проте я хочу виділити одне часто вживане слово: «ми». Останнє його використання під час промови було в парі зі словом «також» у контексті готовності, про яку уже згадувалося раніше. Зараз варто повернутися до цієї

---

⁷⁶ Зріст В.Зеленського = 170 см.

⁷⁷ Аналіз новорічної промови Зеленського "на тверезу голову" [Електронний ресурс] // 2021 – Режим доступу до ресурсу: <https://parlament.ua/article/analiz-novorichnoi-promovi-zelenskogo-na-tverezu-golovu/>.

фрази з тезами, що насправді не всі «готові» - особливо з позиції незрілої публіки. А також важливо наголосити, що не всі - це «ми», адже саме наявність слова «ми» передбачає не лише існування «нас», але й також існування «їх» або «вас». Саме такою є суть іншування й саме на схожій бінарній опозиції базується орієнталізм.

ВИСНОВКИ

У цій роботі було проаналізовано проблему внутрішнього орієнталізму на прикладі новорічної промови В.Зеленського та її рецепції з акцентом на іншувальному аспекті орієнталізму і комунікативній невдачі послугу Президента України до своїх співгромадян - і тих, які його підтримують, і тих, які його засуджують, а також тих, яким все одно.

Чому йдеться саме про орієнталізм, а не про оксиденталізм? Бо останній передбачає символічне панування Сходу над Заходом. Якби виходець Сходу України В.Зеленський звертався до її народу як особистість і не як президент, то можна було б насмілитися припустити можливість оксиденталізму, мотивуючи її тим, що людина зі Сходу потрапила в Центр - як географічний, так і політичний - і говорить про загальноукраїнську ідентичність, чим обурює перш за все Захід.

Але така можливість спростовується думкою, що В. Зеленський грає роль Президента України і намагається зберігати нейтральність. Тому він є лакмусовим папірцем нашого межового і розмежованого суспільства, яке, здається, хоче об'єднатися, але не знає, навколо чого саме. Крім того, аргументом на користь орієнталізму з огляду на мою дослідницьку увагу найперше до іншування стало те, що дискусію з умовною назвою «какая разница» після (промови) В.Зеленського підняли представники (про)Західної частини українського суспільства.

Вважаю доречним додати підсумки позицій цієї дискусії. Почати пропоную з питання: хто кого орієнталізує? Груп головних гравців тут, на мою думку, є три, і ось хто вони:

1. **Володимир Зеленський.** Він мав намір усіх згуртувати, але ж сам і перелічив усіх дуже різних і стереотипних українців, сказавши при тому, що всі є рівні і те, що їх розділяє, а разом з тим і визначає їх

ідентичність, немає різниці, чим викликав бурхливі реакції зі всіх сторін.

2. **Представники (о)позицій** згаданих президентом груп, які писали свої публікації у мережі Facebook, а також експерти й інші публічні критики, що ділили суспільство на тих, які підтримують «Зе», тобто В.Зеленського (а заодно й «По», тобто П.Порошенка, та інших героїв суспільних суперечок) і тих, які його ненавидять. Особливо **варто виокремити** так званих «**порохоботів**» чи просто тих, які не схвалюють політики чинного Президента України, адже вони першими орієнтально відіншували групу **прихильників промови Зеленського** та придумали їм «слоган» (чи «тавро») зі словами (і хештегом) «**какаяразница**», яку позичили зі згаданої промови президента. Крім того, до «какаяразница» згодом було додано опозиційне «неоднаковомені» - тими ж умовними «порохоботами».
3. **Я.** Хоч я вважаю внутрішній орієнталізм проблемою, яку варто озвучувати, критикувати й вирішувати, і намагаюся долучатися до цього процесу лише з дослідницьким інтересом та об'єктивно-відсторонено наскільки це можливо, мушу зізнатися у власній причетності до іншування й ділення людей. Це стається з кількох причин: **(1)** я структурую наявну інформацію, а це часто (хоч і не завжди) зводиться до бінарних опозицій; **(2)** я «говорю» за українське суспільство як за «німу» східні жінку Е.Саїда тоді, коли відчуваю відсутність інформації або навіть тоді, коли маю з неї вибір і роблю його на користь саме своїм аргументам; **(3)** я є орієнталісткою, бо за словами Саїда, кожен, хто пише про Схід або досліджує його проблеми, є орієнталістом. Варто наголосити, що Схід неможливий без Заходу як і Захід без Сходу, тому беру до уваги їх обох та їхні стосунки одне з одним.

У результаті проведеного дослідження я дійшла висновку, що гіпотеза підтверджена: внутрішній орієнталізм в Україні є і новорічна промова В.Зеленського та суспільна реакція на неї його оприявнила. Ось два мої аргументи:

По-перше, аналізуючи риторику новорічної промови президента В.Зеленського у 2020 р., можна зауважити, що в ній з одного боку присутній спектр максимально різних суспільних груп і позитивний посил, що заохочує до їх об'єднання (навколо загальнолюдських цінностей миру та любові), а з іншого - оксиморонне (чи, на мою думку, наївне зі сторони глави держави або через притаманність цієї риси особисто йому, або через його думку про те, що ця риса притаманна його аудиторії) зведення усіх згаданих груп під один спільний знаменник, у якому їм некомфортно - як виявилось завдяки реакції на промову. Тобто позитивний посил обернувся на негативний результат, що можна окреслити комунікативною невдачею: замість того, аби згуртувати українське суспільство, промова президента створила й посилила його розкол, загостривши стереотипи, зокрема й географічні, мовні чи пам'яттєві - тобто ідентичні, що якраз важливо згадати, відповідаючи на питання В.Зеленського «Хто я?». Саме тут я бачу внутрішній орієнталізм.

По-друге, створюючи широку картину рецепції новорічної промови Президента України та аналізуючи пости лідерів думок, я дійшла трьох ключових пунктів висновку, які аргументують те, що новорічна промова президента України оприявнила там внутрішній орієнталізм:

1. Поліфонія рецепції промови президента має різні голоси - усі **позиції різні**: є позиції «за» і «проти», як радикальні, так і м'які. Яка з них би не виявилася панівною, кожен з варіантів приведе до одного висновку:

2. Навіть якщо **(о)позиції** матимуть приблизно однакову кількість своїх прихильників, то в кожній все одно буде «єдиноправильна» на її думку перевага над іншою, і ця перевага будь-якої з позицій лише підтвердить присутність внутрішнього орієнталізму в Україні, адже у ній проявиться **бінарність «ми»-«вони»**, а також думка, що «ми» «кращі» за «Інших».

3. Якщо ж буде чітка **«панівна» позиція**, яка заперечуватиме будь-яку іншу, це також підтвердить орієнталізм - особливо у значенні боротьби за владу, а надто боротьби за владу присвоєння комусь не завжди правдивої ідентичності задля кращої самоідентифікації та певнішого самоствердження.

На самоствердження у дорослому житті великою мірою впливає досвід дитинства, як і будь-які проблеми теперішнього беруть початок у минулому. Ми родом з дитинства - про це писали щонайменше А.Екзюпері та З.Фройд. Професор Я.Грицак твердить, що Україна народилася у вогні війн та революцій, і це означає, що вона «народилася в насильстві, тому має сильну родову травму». Історик додає: «наша ідентичність дуже травмована»⁷⁸. Можливо, саме тому питання ідентичності досі є критично важливим та скандально складним для українців. І саме тому я вирішила присвятити їй проєкт, який став моєю дипломною роботою.

Іншою причиною цього є бажання позитивних змін у майбутньому, тобто подолання іншування, орієнталізму та постколоніалізму. Дослідниця Мадіна Тлостанова, яка є родом з Росії і працює у Західній Європі, говорить про деколоніальний поворот⁷⁹, твердячи, що постколоніальність - доля, а деколоніальність - вибір і робота.

Вірю, що завдяки публічному й науковому обговоренню складних питань самовизначення на національному рівні, а також завдяки виборам та роботі теоретиків і практиків культури збудується нова «Третя Україна» - країна «не Заходу і не Сходу, а Центру, не тільки географічного, але й політичного», країна «нового молодого покоління і середнього класу», про яку пише Я.Грицак⁸⁰, а внутрішні кордони українського суспільства почнуть танути, і ми, слухаючи ради І.Франка, навчимося відчувати себе українцями - «не галицькими, не

---

⁷⁸ Україна є результатом розширення Заходу на Схід – історик Ярослав Грицак [Електронний ресурс] // Володимир Єрмоленко. hromadske. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/ukrayina-ye-rezultat-rozshirennya-zahodu-na-shid-istorik-yaroslav-gricak>.

⁷⁹ Постколоніальний удел і деколоніальний вибор: постсоціалістическая медіація [Електронний ресурс] // Мадіна Тлостанова. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/161_nlo_1_2020/article/21972/.

⁸⁰ Українська ідентичність. // Ярослав Грицак. Часопис «Критика». – 2020. – №3. – С. 18–21.

буковинськими, не русинами, а українцями без офіційних кордонів». Українцями без кордонів та з усвідомленням того, хто ми і «як же нам, таким різним, жити далі разом»⁸¹.

---

⁸¹ "Давайте кожен чесно відповідь на важливе питання: хто я?" Новорічне привітання президента Зеленського [Електронний ресурс] // TSN.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/politika/davayte-kozhem-chesno-vidpovist-na-vazhlive-pitannya-hto-ya-novorichne-privitannya-prezidenta-zelenskogo-1468050.html>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Опубліковані джерела:

1. Гавел, В. Сила безсилах (1979)
2. Гнатюк, О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Видавництво «Часопис «Критика»», 2005.
3. Грицак, Я. Україна є результатом розширення Заходу на Схід – історик Ярослав Грицак [Електронний ресурс] // Володимир Єрмоленко. hromadske. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/ukrayina-ye-rezultatom-rozshirennya-zahodu-na-shid-istorik-yaroslav-gricak>.
4. Грицак, Я. Українська ідентичність. // Ярослав Грицак. Часопис «Критика». – 2020. – №3. – С. 18–21.
5. Гулей М.Д. Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови (2004)
6. Лисяк-Рудницький, І. Україна між Сходом і Заходом. Історичні есеї / Я.Грицак - Основи, 1994.
7. М.Кундера “Нестерпна легкість буття” (1984).
8. Саїд, Е. Орієнталізм. Київ: Основи, 2001.
9. Тлостанова, М. Постколониальний удел и деколониальный выбор: постсоциалистическая медиация [Електронний ресурс] // Мадина Тлостанова. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/161_nlo_1_2020/article/21972/.
10. Тхір, М.Б. Новорічна політична промова як жанр публічного виступу (2011). УДК 81’42 [3: 15].
11. Фокс, К. Спостерігаючи за англійцями. Видавництво Старого Лева, 2018.
12. Alikberova R. A. New Year Address as a Genre of Political Discourse: Political and Linguistic Research (On the Material of Chinese President Hu Jintao and Xi Jinping) [Електронний ресурс] / R. A. Alikberova, I. S. Vukadinovich, R. Nurmieva // DOI:10.5539/jsd.v8n5p80. – 2015. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/281334669_New_Year_Address_as_a_Genre_of_Political_Discourse_Political_and_Linguistic_Research_On_the_Material_of_Chinese_President_Hu_Jintao_and_Xi_Jinping.
13. С. Neil Macrae, Charles Stangor, Miles Hewstone. Stereotypes and Stereotyping. The Guilford Press, 1996.
14. Kulka, T. What is kitsch? Univ. Of Pennsylvania Press, 1996.

Відеоджерела:

1. Володимир Зеленський: Я іду в Президенти України! [Електронний ресурс] // 2018 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=Jjc4kcx8mlw>.
2. Зе і діти. Новий прийом новорічного привітання ЗЕ | Ірина Фаріон [Електронний ресурс] // Ірина Фаріон. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://youtu.be/fFW4kIOnrOQ>.
3. Новорічне привітання президента України Володимира Зеленського [Електронний ресурс] // ТСН. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=4it6q-hQ7L4>.
4. Офіційне інтернет-представництва президента України В.Зеленського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/videos/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-1637>

Веб-сайти:

1. «Давайте кожен чесно відповідь на важливе питання: хто я?» Новорічне привітання президента Зеленського [Електронний ресурс] // TSN.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/politika/davayte-kozhen-chesno-vidpovist-na-vazhlive-pitannya-hto-ya-novorichne-privitannya-prezidenta-zelenskogo-1468050.html>.
2. Facebook-публікації українських лідерів думок, зібрані у Додатку 1.
3. Аналіз новорічної промови Зеленського "на тверезу голову" [Електронний ресурс] // Вікторія Коломієць. Парламент.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://parlament.ua/article/analiz-novorichnoi-promovi-zelenskogo-na-tverezu-golovu/>.
4. Біографія [Електронний ресурс] // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/president/biografiya>.
5. Зеленський у новорічному привітанні: "Ми не маємо іншого варіанта, як бути супер-Україною" [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2021/01/01/474297_zelenskiy_novorichnomu.html.
6. Комунікативна невдача. Чому новорічна промова Зеленського викликала гнів українців? [Електронний ресурс] // Ксенія Туркова. Радіо Свобода. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/novoruchne-zvernennya-zelenskogo-/30359116.html>.
7. Новорічне привітання Зеленського – це деінтелектуальний карнавал на сцені національної (не)безпеки [Електронний ресурс] // Олександра Ляшенко. Українська Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/01/5/7236607/>.

8. Новорічні привітання Зеленського 2020-2021: порівняльний контент-аналіз [Електронний ресурс] // Аналітичний портал Слово і Діло. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/04/infografika/polityka/novorichni-pryvitannya-zelenskoho-2020-2021-porivnyalnyj-kontent-analiz>.
9. Україна зустріла 2021 рік [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrajina-2021-rik/31028812.html>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Конспекти реакцій українських лідерів думок на новорічну промову В.Зеленського 2020

1. Олексій Арестович - автор двох наступних постів:

- 1) https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2957726230958104&id=100001622678632

По-перше, автор чітко виділив 7 посилів, які можна звести до тез:

- «я (В.Зеленський) не такий, як всі попередники»
- головне - прийняття одне одного такими, як ми є,
- ідеологія неважлива: “Предложение любить и гордиться великими и простыми украинцами, вне зависимости от их идеологических предпочтений”

По-друге, автор коментує сильні і слабкі сторони промови президента (хоча він лише так анонсує, а потім перша сильна сторона одразу тягне за собою коментарі й обіцяна структура - принаймні, нумерація анонсованих сторін, зникає) та робить підсумки:

- + ІНКЛЮЗИВНІСТЬ – «эксклюзивные проекты это смерть Украины: растянутая во времени, но, в конце концов, неизбежная Чёрная рада. Единственный вариант для нас: инклюзивный проект, принимающийся всех, кто добровольно желает принадлежать к данному политическому объединению (и социосистеме) «Украина»»

- одразу НЮАНС: «Зеленский предлагает в этой речи новый тип самоидентификации, основанный на отказе от идеологии... Увы, данное предложение несостоятельно. Во-первых, вся эта радость может существовать только в условиях полного мира и отсутствия враждебных намерений со стороны людей с другими, нежели украинские, паспортами.

По-третє, автор вибирає з промови В.Зеленського і добирає свої гарні образи (наприклад, «пам'ятник перемоги дійсуючих над очікуючими» чи безідеологічні суспільства «як роса на сонці») і ставить добрі питання (наприклад, «Ради чого українцям стоить жити разом? Не взагалі «людям», а саме - українцям?») і робить висновки, серед яких - цей: «Скорее всего, он войдёт в историю Украины не как великий реформатор, а как человек, который довёл Систему до абсурда.»

І наостанок, три фрази О.Арестовича, які мені сподобалися найбільше:

- 1) «Простые человеческие желания объединяют всех людей Земли и не могут быть опорой для выстраивания национальной идентичности. Ибо что тогда, кроме одинаковых паспортов, объединяет украинцев?»
- 2) «Он не понимает ещё, что, если украинцы примут тот тип самоидентификации, который он предлагает, кресты умножатся многократно, а вот защитников уже не будет: ибо непонятно будет, что и ради чего защищать?..»
- 3) «предложение Зеленского избавиться от политических идеологий, глубоко идеалистично само по себе, и он не отдаёт себе отчёт, что предлагает избавиться от идеологий из глубоко идеологичной позиции.»
- 2) https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2960893660641361&id=100001622678632

Тут найцікавішим вважаю наступний абзац:

«Секрет Зеленского в торжестве феминности, он поступает глубоко эмоционально, «женски», при чем в худшем, неразвитом проявлении этой феминности:

- мальчики не ссорьтесь;
- мсть бывшим, даже во вред себе самому;
- низкоинтеллектуальное окружение («страшная подруга»).

Но самое главное он путает добро и одобрение.

А добро, настоящее добро редко получает аплодисменты и ещё реже - нравится всем.»

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1523313174483801&id=100004153981365&hc_location=ufi

Авторка називає новорічне привітання “програмою дій і заходів діючої влади на найближчий час” і наголошує на негативній, страшній стороні, якої не видно за мемами. Вона пише: “Гасіння активності суспільства. Девальвація ідеї опору. Денаціоналізація. Пацифікація. Урівнювання і змішування сенсів. Псевдотолерантність. Псевдогуманізм. Пропозиція матеріальних благ, забезпечення яких неможливе апіорі.”

Також у реакції авторки є наступне:

«З цього випливає зниження значення еліти в структурі суспільства. Підвищення прагнень "простих людей". Розмова з ними простою мовою про прості людські речі. Якщо існування нації без еліти можливе, то чому саме її - українську політичну, культурну і наукову еліту - нищила російська імперія в її монархічному і більшовицькому варіантах?»

Крім того, Т.Донець нагадує про «користання працею Уласа Самчука "Нарід чи чернь?" під час написання цього вітання: якщо це - “доконаний факт, то треба зрозуміти суть цього користання. Це - деконструкція.»

3. Геннадій Друженко

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=10157016391898412&id=552648411

«Я вважав і вважаю, що є речі, глибші за мову, релігію, культурний код та пантеон героїв минулого, здатні об'єднати Україну. Спільний ворог та спільне майбутнє мали б стати тим універсальним клеєм, який з'єднує в політичну націю галичанина та слобожанця, кримчака та поліщука, православного та атеїста, україномовного та російськомовного українця.» Це образ Лі Куан Ю.

Автор також згадує «інклюзивність американського проекту» і пише, що мав би аплодувати Зеленському стоячи, але критикує промову президента – «кота Леопольда»: «...відкинувши українську культурну ідентичність, як клей, що тримає українське суспільство разом, Зеленський нічого не запропонував натомість. Він не назвав ворога ворогом».

Г.Друженко пише про два види «клею» на прикладах Ізраїльської та Американської держав - культурна ідентичність та спільні правила гри (це, по суті, етнічний та політичний націоналізм). І наголошує: «Катастрофа полягає в тому, що перед тим як урочисто зректись традиційної культурної ідентичності, Зеленський двічі демонстративно витер ноги об верховенство права»... “коли кримінальних злочинців, що не мають жодного стосунку до війни на Донбасі, видають країні-агресору в обмін на наших полонених, про право можна забути».

4. Павло Ковтонюк

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2748009055237208&id=1000008442198

[86](#)

Павло Ковтонюк будує свою реакцію навколо «все-одно-якої-вулиці» і пише про вул.Лепсе, яку в 2016р. переназвали на честь В.Гавела, зазначаючи, що чех «був яскравим прикладом людини, якій було не все одно, як називаються вулиці в його країні». Цей пост є найкоротшим з усіх проаналізованих тут, але й дуже сильним - із ефектом трьох крапок. І саме він надихає мене згадувати «Силу безсилив» В.Гавела у своїй роботі.

5. Serhii Marchenko

Ось вибрані уривки публікації автора:

«Почему вы нас так не любите? Этот вопрос так волнует Зеленского, что он даже в новогоднюю речь включил слова о 25%, которые его не воспринимают. Потому что вы врете, Владимир Александрович. Мы – европейски ориентированное меньшинство самодостаточных людей. А в Европе не принято врать.»

«Прекрасная работа режиссера и актеров. Вы тоже сыграли выше всяких похвал. Если бы мы не знали, что позавчера вы отпустили тех, кто расстреливал Майдан, вчера поздравили с Новым годом Путина, а завтра примете на шею дырявому украинскому бюджету Донбасс на условиях Кремля, мы могли бы вам даже поверить. Настолько убедителен был ваш вкрадчивый баритон. Bravo!»

«Почему патриот и малоросс для вас, президента Украины, одинаковы? Почему все, что важно нам: украинская церковь, украинский язык, памятники украинским героям вы объявляете неважным? Вы ведь давно озабочены проблемой 25% и прекрасно знаете, что для нас такое «сойтись посередине» неприемлемо. Что мы не отдадим своих героев и не купимся на красивые слова. Почему же, зная, что для нас такой компромисс невозможен, вы его предлагаете?»

«Ваша речь написана не для всех украинцев, а для вашего электората. Для тех, кому «какая разница»»

6. Валерій Пекар

Ось тезова заготовка для аналізу публікації автора:

- В.Пекар пише, що «кожна країна постає із відповіді запитання «Навіщо ми живемо тут разом?» «Сучасні люди мають свободу обирати, тож ідентичність нині є питанням особистого вибору.»
- Згадує політичний та етнічний варіанти єдності країни. «Сильно спрощуючи, я би сказав, що у сучасному світі нації об'єднує спільна етика й естетика».
- Ось сильний абзац: «А етика й естетика ґрунтуються на символах. На іменах героїв та спільних міфах, на піснях і прапорах, на назвах вулиць та пам'ятниках, на церемоніях і ритуалах. Особливо це важливо після нищівного удару, коли нації треба збирати себе до купи, як, наприклад, Німеччині після поразки нацизму, Франції після Віші, Ізраїлю після Голокосту. Або Україні після російського вторгнення.»
- Що пропонує президент натомість? Паспорт, а «Цього замало, бо паспорт нескладно поміняти... Треба щось більше. Потрібні спільні цінності і сенси, спільна етика та естетика. Інакше не буває, вибачте. Любов до дітей, борщу і сала з часником ще не робить членом української політичної нації... Німецький сенс не у смачних ковбасках, а французький — не у свіжих багетах. Сенс спільного буття ґрунтується на поясненні, коли і чому суспільне благо є вищим за особисте»
- Естетика: «національна або радянська... Ці два варіанти не можна об'єднати в рамках однієї історії.» Етика: або Майдану, або Антимайдану.
- Анти-орієнталізм: «Тільки не треба нам говорити, що дві етики та дві естетики розділені географічно. Це очевидна брехня. Прихильники совка є по всій Україні, як і прихильники модерну. Добровольці, волонтери, корупціонери і пристосованці живуть в усіх містах і містечках».
- Чітка позиція: «Нам доведеться переосмислити великі пласти історії, перевинайти багато сенсів, перезібрати національний пантеон. Але іншого шляху немає — ви не зможете навести приклади країн, які не мають власних міфів і пантеонів, символів і ритуалів. Ви не зможете навести приклади країн, яким все одно, чийми іменами називаються вулиці — своїми чи чужими, і чий пам'ятники стоять — свої чи чужі».

7. Віталій Портников

https://www.facebook.com/portnikov/posts/3283583388334705?hc_location=ufi

Автор пише про паспорт: «З українським паспортом можна жити в будь-якій країні, яка готова тебе прийняти. Як, втім, і з будь-яким іншим.» Згадує «у мене був паспорт громадянина СРСР. З ким він мене об'єднував - так це із тими людьми, які хотіли скоріше позбутися цього паспорта... позбутися СРСР»

І про єдність: «І Шевченко з Лесею не об'єднують. Тому, кому плювати на українську мову, плювати і на Шевченка з Лесею. А Лобановський з Усиком об'єднують, факт. Але тільки на один вечір, як щедре застілля. А вранці приходиться похмілля і ти можеш ненавидіти товаришів по чарці».

Ось його фінальний абзац: «Об'єднує тільки сама країна. Тільки Україна. Тільки розуміння того, що саме тут і тільки тут ти можеш бути українцем. Говорити своєю мовою. Пишатися своєю історією. Жити на своїй землі. Виховувати своїх дітей в любові до своєї країни - тому що без цієї любові не буде поваги до інших країн і народів, а буде байдужість і нерозуміння. Нерозуміння того, що поляк відчуває до Польщі, француз - до Франції, єврей - до Ізраїлю. Ні, це не націоналізм. Це любов».

8. Віктор Трегубов

<https://www.youtube.com/watch?v=FIW-AqmvbPw&feature=youtu.be>

Реакція автора твердить, що значення є. Ось вибраний текст його поста: «Це Має значення! (...) В мого президента немає української ідентичності... Ба більше - в нього нема розуміння, як це, що в інших - є... Так як чесний громадянин кращий за чмо, що наражає інших на небезпеку, патріот кращий за ватника, а бандерівець за малороса. (...) Курс на нац. примирення - це правильно, але він не має ставити знак рівності...»

9. Олександр Ройтбурд

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1017468411959534&id=100010891548220

Автор пише, що «необходимость толерантности я искренне поддерживаю. хотя бы потому что у нас уже разосрались все со всеми.» Але також він пише, що «нелимитированная терпимость в новогодней речи президента (...) превратилась такую же крайность каковой в свое время была «армия-мова-віра».

Найсильнішими для мене є наступні його слова: «я могу принять любые взгляды кроме отрицания государственности украины. кроме ненависти к ее институтам, культуре, языку. кроме симпатии к ее врагу. кроме игнорирования факта войны, агрессии и аннексии со стороны россии. президент сказал что нет разницы между патриотом, бандеровцем, малороссом и ватником. не согласен.»

10. Анастасія Рінгіс

<https://www.pravda.com.ua/columns/2020/01/3/7236455/>

Авторка пише про свою вулицю, яку назвали іменем Героя АТО А.Аболмасова: «Назва моєї вулиці не дає мені забути, коли, як і за яких обставин почалась війна с Росією. І хто були ті перші люди, які стали її боронити». І про зухвалого таксиста, що «дуже» зневажливо каже: «Назвали улицу фамилией убийцы, у них в «Айдаре» все там были такими». Він не був в АТО, і «не пошел бы – я же не дурак».

Також виписую її варті уваги фрази:

- «Символи та назви – це спосіб «архівачії» сенсів. І зараз, коли ми живемо в ситуації Символічної війни, особливо зараз важливо називати вулиці іменами реальних українських героїв.»

- «Неважливо, як називається, головне, щоб освітлена» - це порівняння «зеленого» з «теплим»
- «Мені подобається, що президент дуже добре розуміє складність і не завищує соціальні очікування. Фокусує увагу на потребі робити реальні справи... Але без розуміння відповідей на такі питання, як «Хто ми є?», «Чому ми разом?» і «Куди ми прямуємо?», складно об'єднати країну.»
- «неможливо ставити знак рівності між тими, хто захищає країну на Сході, і тими, хто кликав Путіна у Криму... Повагу викликають дії.»

11. Олександра Ляшенко

<https://www.pravda.com.ua/columns/2020/01/5/7236607/>

Авторка зауважує: «другий рік поспіль (...) ми отримуємо екстравагантний вітальний подарунок від однієї й тієї ж людини. З тією лише різницею, що її статус протягом року кардинально змінився». Вона пропонує оцінити атмосферу привітання і пише: «це так по-новому, бути розчуленими під час новорічного звернення першої особи держави! І вже бринить сльоза..» - кічева сльоза Кундери чи ознака «маніпулятивних технологій», як згодом твердить О.Ляшенко

Також авторка пропонує задатися питаннями, чи добрі стосунки й мала зарплата - одне і те ж, що відчуваємо після промови і чи «Знайшли відмінності між побачити-почути-прочитати?»

Аналізує час і простір. Пише, що таки треба віддати належне наступному:

- «увесь світ (без применшення!) побачив людину, а не офіційну особу. Про це свідчать коментарі, зроблені мешканцями багатьох країн. Не лише росіяни хочуть емоційних цукерок від керманіча своєї країни»;
- «нікому з притомних не спаде на думку навіть згадувати "сестринство" РФ, Білорусі й України.» (Картина дійсно інакша, але ми пам'ятаємо коментар

чоловіка з Росії, що зауважив тонко завуальований Soviet style нашого президента)

О.Ляшенко згадує алгебру емоцій: «Розроблена радянським математиком і психологом Володимиром Лефевром, вона є альтернативою теорії ігор, широко прийнятою істеблїшментом американського міністерства оборони для використання у справі зміцнення національної безпеки. Логіка цієї алгебри – оцінка емоцій і моделювання можливостей впливу на них».

І додає, що «заклик до однаковості – не лише невинправдане спрощення, але і приниження», а «слово "мир" має близько тридцяти тлумачень. Але у нашому випадку – це не просто бажане слово у складі афермації. І не кононада феєрверків.»

12. Олексій Кириченко

<https://www.facebook.com/oleksij.kirichenko/posts/2632552186782545>

Ось виписки з його публікації:

«В СРСР... Найбільшим потенціалом для виживання виглядала безпринципність»
«Пострадянське суспільство настільки було глибоко травмоване репресіями, що люба ідеологія сприймається ним як потенційно небезпечна. Для великої частини населення «хата скраю» і зараз здається запорукою безпеки і стабільності.»

Варто уточнити, що спершу закінчення слів про крайню хату було іншим - «першим ворога стрічаю», а не «нічого не знаю»!

Ось іще дві виписки:

«Я пішов на війну добровольцем тому, що у мене є дитина і матір. А хтось з тих же самих причин залишився дома.

Президент каже правду в тому сенсі, що цінності роз'єднують людей. Це правда. Але не вся.»

«Суспільство без усвідомлених принципів схоже на футбольну команду, яка не знає, де свої ворота, а де противника. Де гравці однієї команди не розуміють ні правил, ні сенсу гри, а тому часто конкурують один з одним за м'яч. Саме такого ефекту добивається наш ворог, коли веде проти нас когнітивну війну»!

Автор згадує також пости О.Арестовича, В.Пекаря і навіть С.Кові, наголошує: «перемогу над ворогом не можна ставити єдиною національною ідеєю», бо після його подолання сенс зникне. Додає питання про нашу націю у 2100 році: якою вона була, що робила і чого досягла.

13. Євген Бистрицький

<https://www.facebook.com/ye.bystrytsky/posts/1362974773882046>

Питання ідентичності. Президент «проголосив три суперечливі речі саме про головні ознаки ідентичності»:

- 1 - «про неважливість символів ідентичності символічної спадщини російського вікового засилля та радянщини -- скажімо, від постаті одеської Єкатери́ни до суму за проспектами Жукова» (Мені цікаво, чому саме/тільки радянської?)
- 2 - «про збереження рідних (native) мов та нормальність знання державної мови»
- 3 - «про об'єднуюче значення однакового бачення майбутнього»

Автор пише: «Ідентичність – це моє і ваше індивідуальне, особисте віднесення себе до тієї чи тієї спільноти з її минулим, сучасним і майбутнім. Це чуття «моєї» приналежності спільноті, без чого втрачається сенс життя, усвідомлюємо ми це чи ні. Її якраз і захищають ціною власного життя. Це зветься патріотизмом».

І ще: «Втім, позиції ідентичності займаються й лише потім аргументуються. Тому тут є межа, за якою лише аргументи, особливо в просторі соцмереж, безсильні. Самі по

собі вони вироджуються у словесну бійку, в пусту оболонку емоції ненависті до іншого.»

Автор називає слова президента не правильними бо вони інклюзивні: «не інклюзивні – не враховують позицію політичної меншості».

14. Андрій Длігач

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2860216917342645&id=1000006309571

[44](#)

Подаю численні цитати автора без коментарів:

“Мне понравилось новогоднее обращение президента. Как и то, что «президент» мы теперь пишем с маленькой буквы. Мне понравилась тональность его выступления. Текст. Безгалстучность. Люди, которые обращались к нам вместе с президентом. Многие из них - мои друзья. Мне понравились слова. И заложенные в них смыслы. И в этом и есть большая беда”.

“Критическое мышление и рефлексия позволяют улавливать интересы, стоящие за коммуникацией. Позволяют понимать, что «услышать Донбасс» - это вовсе не о жителях Горловки и шахтерах. Это о бизнес-интересах донецких кланов. Что «не допустим приватизацию Укрспирта» - это не о государственном интересе, а о коррупционных схемах. Что «не дадим продавать землю» - это об интересах местных баронов, которым в условиях моратория земля достаётся за бесценок. Что за «братским народом» стоят имперские амбиции. Что немодернизированное православие МП - инструмент сохранения феодального строя... Что за стремлением к миру - сдача территорий и будущего.”

Після слів “Мы - как народ - к сожалению ещё очень инфантильны. Мы влюбляемся. Мы надеемся на кого-то - случай, «папика», власть, связи. Поэтому нам нужен не президент, который как строгая всезнающая категоричная первая учительница заявит

«Армія. Мова. Віра».” автор описує ідеального президента України, який буде усвідомлювати всю повноту своїх гарних намірів і хотіти, “чтобы вы меня (його) любили. Но я знаю, что должен поступить именно так: говорить вам правду, даже если она неприятна, расти самому, чтобы мы могли расти вместе, действовать в интересах будущего, даже если в настоящем это вынудит нас затянуть пояса.”

І пише ще, що Україна котиться в “ловко расставленную ловушку смысловой войны.”

15. Володимир Дубровський

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2580369358665930&id=1000007867213

[89](#)

Автор пише, що новорічне привітання президента “явно очень тщательно готовилось, продумано до мельчайших деталей, поэтому заслуживает на такой же тщательный анализ”. Він хвалить ідею інклюзивності: “Мы все разные, но мы - один народ, и в многообразии - наша сила, а объединяет нас общее будущее. Люто плюсую.”

Нагадує читачам схожий девіз ЄС, при тому роблячи слушне зауваження: “президент почему-то не сказал слова "европейская". Та я не зовсім розумію цього: “под "европейскостью" я имею в виду вектор развития, а не членство в таможенно-политическом союзе” Має питання також до ціни багато згадуваного миру: Если "любой ценой", то, как я уже неоднократно писал, "мир - это война" (подробнее здесь: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/11/8/7231343/>)”

Цитую В.Дубровського: “Кот Леопольд мог "принуждать к миру" мышей, потому что он был многократно сильнее их - а Украина не в том положении. Поэтому, чтобы призыв "давайте жить дружно" сработал, он должен быть усилен серьезной, привлекательной, альтернативой раскольническим призывам. Такой альтернативы в обращении не прозвучало”

Можливо, це прихований орієнталізм? Тут: “Революція, по определению, подразумевает раскол в обществе: не она его создает, тут причинность обратная, но уж когда начинается "движ", то общество всегда, неминуемо, поляризуется.”

Цікаво: “если за миротворческими и объединительными призывами Зеленского стоит ностальгия по ситуации "до 13 года", то это путь в никуда”

Пише про Етику й Естетику В.Пекаря. Наголошує на Гідності й Свободі. “Другие составляющие этой этики - это ответственность, уважение к иному (а не отчуждение). Служение, жертвенность - не могут стать массовыми, но люди с такими ценностями должны стать элитой.” Оскільки естетика не має суперечити етиці, “любые персонажи коммунистической власти однозначно неприемлемы”.

Пише про назви вулиць, зокрема про Бандеру: “Да, в той части страны, для которой Бандера - герой, никто не запретит ставить ему памятники и называть улицы его именем, хотя это у многих и вызывает неприятие. А в другой части, где его имя выступает раздражителем, можно чтить других героев, неполитических, раз уж народ там "не любит политику". Например, деятелей искусства, спортсменов, инженеров и ученых”. Це нагадує мені критику політики пам’яті В.Зеленського від центру Разумкова: “Сам Президент України заявляв про необхідність “побудувати спільну історію”, знайшовши для цього в якості символічних постатей “людей, чії імена не викликають суперечок у нашому сьогоденні та у нашому майбутньому”. Такими людьми, “сучасними героями”, як вважає В.Зеленський, є “... вчені, дослідники космосу, великі спортсмени, багато письменників...”. Президент також запропонував “вилучити політику із цього питання”.

16. Victoria Ptashnyk

<https://www.facebook.com/viktoria.ptashnik.7/posts/10218148106268361>

Вікторія Пташник називає новорічне звернення Зеленського привітанням "не Президента України українцям, а актора, який вітає з Новим роком всіх мешканців планети Земля". Авторка з обуренням згадує про відео "All that we share" від TV Denmark, яке використала команда Президента: <https://youtu.be/jD8tjhVO1Tc>

А також авторка пише, що текст привітання В.Зеленського "міг би сказати будь-який Президент. Будь-якої держави. Та що там Президент. Будь-хто міг би сказати те саме". Підтримую і погоджуюся зі всім, окрім цього: "цей ролик ніяким чином не прив'язаний до жодної нації чи держави, не має національної ідентичності. Бо мета у нього була зовсім інша." , адже останнім питанням у тому відео є власне любов до Данії! Та загалом, таку акцію, як і промову, можна організувати будь-де і будь-ким.

17. Світлана Ройз

<https://www.facebook.com/100000708430176/posts/3052729908093927/>

Цитати:

“Я думала: що ж таке, я ж так само думаю, "що немає значення", і я ж так мрію про рівень, де є МИ, де, справді, всі можуть бути єдині..але... але для мене було несподіванкою, коли узнала, що близькі мені люди в Києві саме зараз дивляться "новогодній огонек" в мережі. Я розумію, що це - не про саме "огонек", а про їх молодість. Але ж саме зараз - це має значення. І я ж знаю - психолог в мені знає - що здорове МИ, де вже неважливі кордони та різниці - у нас можливе, тільки, коли вибудовані безпечні кордони "Я", коли ці кордоні відчуються міцними. Коли є право та сила слова "Моє". Коли це право не треба боронити.”

“Саме зараз - саме в цей час в 2020 році є ті, хто вмирає за те, що "Моє" і за те, щоб я могла сидіти за столом і вести філософські розмови. Я так і сказала тим, хто зі мною за столом був поруч. "Я мрію про світ, де все єдине і світ, і країну без кордонів та жодних

поділів і меж, але саме зараз я готова відстоювати те, що для мене важливе...і є те, що важливо і в чому поки що є різниця".

18. Алексей Рошин

https://www.facebook.com/alexey.roshchin/posts/3388123091260205?hc_location=uf

Будучи з Росії, автор “Услышал, что президент Украины во время новогоднего поздравления украинцев говорил по-русски - и не выдержал” і подивився вітання Зе, де російською почув “буквально одну фразу”. Зробив висновки: 1) Тяжело дается Зеленскому неродной язык, все время сбивается на свой! 2) Зеленский явно оттянулся по полной:

- “чего-то такого на Украине и следовало ожидать, если выбрали президентом артиста и постановщика концертных шоу для широких масс”
- “по стилистике ролик получился просто до боли советским. Настоящее советское идеологическое кино!“ Це “игра на самых глубинных, архетипически совковых струнах изломанной советской души.”
- “зарядили так, что на всех российских каналах могут только рыдать от зависти: никакие киселевы-соловьевы до такой незамутненности и пафоса ранних советских кинофабрик не могли бы допрыгнуть при всем желании”

Я зі всім могла би погодитись - до цього моменту: “все за малыми смешными исключениями, будь ты хоть белый, хоть черный, говорят на одном языке - правда, в случае "старого" СССР это был русский, ну а в случае "нового" это украинский”. Стало аж смішно тут: “У меня два варианта ответа: первый - что все это делали какие-то американские или даже английские (sic!) суперпрофи”. Другий варіант - “они (тобто “Зе-команда”) в це реально вірять”

І це було цікавим та несподіваним: “клип кажется невысказанно скучным и затянутым. Я досмотрел из профессионального интереса - но я сильно сомневаюсь, что нормальный человек в состоянии осилить "поздравление" - весь этот прянично-паточный торт -

целиком. (...) Что в России, что на Украине - основные массы составляют совки и антисовки, а нормальные, если они вообще есть, телепоздравления всяких клоунов вообще не смотрят”.

19. Євген Якунов

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2991138600906026&id=1000002974569

10

Автор пише про два відтінки смислу: “Перший - знайти спільні цінності в українців з різними політичними поглядами, Другий - зрозуміти, а чи є в українців сенс жити однією нацією?”. Він вірить, що реакція - полярна, бо є два табори, а “це означає в перспективі... Або розділ на дві держави, що в наших умовах неможливо, бо, як показали вибори, географія не відіграє визначальної ролі. Або намагання однієї з сторін насильно прищепити народіві свою ідеологію, не зважаючи на думку і долаючи спротив опонентів”. Додає міркування: “Я так розумію, що прагнення до збереження власної ідентичності навіть за рахунок розпаду держави сьогодні вітається багатьма політичними силами. І це насправді непокоїть.”

Сподівається, що “ідеологи поділу України на "совок" і "націю" помиляються. Бо є третя складова. І це не сіра, безлика біомаса, як вважають ті, хто називає себе "пасіонаріями", не заручники холодильника і дешевої ковбаси. Це люди, які живуть в іншій парадигмі, ніж війна між Бандерою і Жуковим” Це ті, “Для кого совок - позавчорашній день, а націоналізм - учорашній. Хто живе не тільки у технологіях, але й у суспільних відносинах, етиці й естетиці майбутнього, хто його не боїться. а вітає”.

20. Олег Хом'як

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2726105844125777&id=1000017916338

84

Автор пише про флешмоб “єрізниця” і версію “немарізниці” та згадує В.Пекаря, котрий

“в своей статье подменил меседж президентского выступления своей интерпретацией”:

“судя по истеричности последователей, они таки президентский меседж прочитали через фильтр статьи Валерия...Меседж статьи Пекаря: есть только один выбор: либо Майдан либо постсовок, Антимайдан. Но, как по мне, это и есть пропаганда раскола. Псевдovýбор: нечто позитивное и нечто негативное. Что выберешь? Ну а дальше уже раскладывание по ячейка: я, Пекарь - за Майдан, он - Зеленский за Антимайдан. Толпа взвилась в вопле страдания и боли. Раскол актуализирован: на тех, кто за идею и страну и на тех, кто за колбасу.”

Також автор робить тезові висновки:

1. Крім міфів (анти)Майдану є ще безліч інших (Згідна)
2. “Очевидно же что ни Майдан ни Антимайдан страну не объединяют. Ведь это факт уже 5 лет очевидный, с кровью и болью” (Чому?)
3. С антиМайданом понятно - это в основе своей антигосударственный проект.” (Чому?!)
4. “...Построить идентичность на Майдане - это значит жить в состоянии войны та "ще не вмерли...". И это значит - опереться на архаику...” (В іншій реакції написано, що ми й досі живемо у стані революції в загальному її розумінні)
- 5.”Противопоставление двух моделей, это вся та же логика Порошенко на раскол страны: "разделяй и властвуй". (Автор пише, по суті, про бінарні опозиції, згадані Оленою Салатою)

Також автор посилається на те ж саме відео TV Denmark, але тільки, щоб похвалити його креативні методи єдності, при тому не помічаючи “плагіативність” промови президента.

Він пише: “Майдан и антиМайдан - не могут существовать друг без друга. Одно определяет другое”. Погоджуюся, вони взаємозалежні як ніч і день. Але цікаво, чому Євромайдан якось добре існував іще до Антимайдану?

О.Хом'як твердить, що нової моделі немає - “но на чем бы она могла строиться?”.
Подаю його пропозиції з власними коментарями у дужках:

1. Пропонує переглянути ядро, наприклад “всю концепцию Грушевского, на которой и построена национальная идентичность. Если есть страх, что мы разрушимся, то я вас успокою - мы уже стремительно несемся к разрушению: расколы в обществе, потеря части территории и продолжающийся раскол в обществе, жизнь взаимы, бегство граждан и т.д. Страну не сохранять надо, а спасать.”
2. "созидающее разрушение"
3. написать историю и советской Украины и Украины в империи не как потерянный период, не как период тотального страдания. Просто описать историю - какие тенденции и что происходило. Ибо из всего этого состоим мы сейчас. Отрицание и очернение прошлого делает душу червивой, а ум неполноценным. (Чи має автор на увазі, що політична ліквідація Січі, Крути, Базар, Бабин Яр, ГУЛАГ, Куренівська трагедія, Голодомор та інше - це “просто така тенденція” історії і вона на нас ніяк не вплинула і не має впливати?)
4. “Перестать искать героев в прошлом...Ибо героизация Грушевского, Скоропадского и Петлюры выглядит несколько шизофренично - они ведь были врагами... И Степан Бандера и советские партизаны важны в нашей истории. И там и там наши предки... (Задля збереження наукової позиції залишу цей пункт без коментарів)
5. “Идеологически вариант истории можно описать, опираясь на достижения, а не только на страдания” (+)
6. Пропонує перестати ділити країну на “ідейних” і “ватників”, а “ватників” - називати “обивателями”: “Только потому что есть обыватель, кто-то может выделиться умом и сообразительностью. И обывателю важно простое человеческое счастье: получать достойную зарплату, чтобы чувствовать себя полноценным гражданином (тобто, громадянином є той, який отримує гідну

зарплату?), чтобы быть уверенным в том, что смогут одеть и обучить детей и многое другое, что важно для обыденной жизни”

7. “Перестать думать о величии Украины. Украина, в сегодняшнем состоянии - ничтожна.” (А чи не суперечить це із пунктом 5 даного списку?)
8. “Сильная экономика и создаваемое благополучие - вот что гарантирует массовую любовь к родине. На этом фоне и мова будет любя, и государству будут благодарны и гимн все будут петь. А идеологические призывы и национальные символы без хлеба - это "революционный невроз"
9. “Признание и раскаяние - это прямой путь к достоинству. Не только с нами делали злое, но и мы сами постарались” (Це правда. Але чи не стане такий хід нівелюванням історії пам’яті та всетолерантністю? Адже кожна історія, як і кожна монета, має щонайменше дві сторони)
10. “Не на Европу надо ориентироваться, не в догонялки играть. И не на "славное" прошлое” (Тобто автор пропонує почати все наче з чистого листа)

21. Олена Салата

<https://www.facebook.com/olena.salata.1/posts/2828892607175194>

Авторка згадує філософів та бінарні опозиції: “Сегодня уже 25% осознавших себя граждан усердно проходят практику деконструкции политических текстов по Ж.Дерриде и М.Хайдеггеру. Учатся различению черно-белых бинарных оппозиций и их инверсий. На собственной шкуре проверяют проявления постмодернизма в его ироничных, пародийных и сатирических формах.”

Також вона будує свою реакцію навколо екзистенційного (не лише для президента, але й для цілого народу України та людства загалом) питання: “Эти простые и одновременно острые вопросы — кто я? почему я здесь/еще здесь? что меня объединяет с этим пространством/временем/людьми? - задает не только президент в новогоднюю ночь, но и ежедневно каждый человек и похоже, не только в нашей стране (...) придется осознать и смириться (...) что президент - наша коллективная идентичность, вопрошающая — Кто Я? “.

22. Ксенія Туркова

<https://www.radiosvoboda.org/a/novoruchne-zvernennya-zelenskogo-/30359116.html>

Ключовими пунктами статті цієї журналістки є тези про позицію “(не)має значення” і про комунікативну невдачу. Далі - вибрані цитати:

- “Зеленський побудував виступ на серії питань до якогось збірного українця. Це була не заява, а, скоріше, вільне міркування на тему «Хто ми такі і як нам жити в мирі та злагоді один з одним?»
- “У Росії його виступ викликав (...) оніміння від захвату (...) Це дійсно – злам формату, свобода, людяність – словом, якісно зовсім інша розмова, як з іншої планети. Деякі говорили навіть, що промова Зеленського увійде в історію, як промова Кеннеді, наприклад. Саме тому росіяни дивуються: як же так, як могла ця промова прекрасного президента майбутнього викликати стільки обурення і гніву?
- “Але вся справа тут в комунікативному намірі – повернемося до того, якою була мета цього виступу і хто її адресат. Адресат – НЕ росіяни і не жителі будь-якої іншої країни, а українці. Мета – заспокоїти, об'єднати, примирити, створити доброзичливий новорічний настрій, врешті-решт”.
- “Слова «немає різниці» так обурили багатьох українців, що в інтернеті навіть з'явився хештег #какаяразніца”.
- “Саме в цьому посиленні і криється комунікативна невдача. Бажаючи об'єднати і заспокоїти аудиторію, електорат, Зеленський вимовляє саме те, що останні 6 років якраз навпаки сприймається найбільш гостро.
  - - Останні 6 років українці активно демонструють, що для них якраз велика різниця, як називається вулиця і чиї пам'ятники на ній стоять.
  - - Є велика різниця, кому належить той чи інший канал.
  - - Є велика різниця, якою мовою говорити, велика різниця, за кого голосувати і кого обирати.

- Іншими словами, перед нами приклад того, як мовний акт не досягає комунікативної мети. Мова Зеленського викликає захват у тих, кому вона не адресована. Однак до свого безпосереднього адресата він доносить зовсім не ту думку, яку вклав у текст. І в цьому – велика різниця”.

ДОДАТОК 2

Доповнення до аналізу новорічних промов

Додаток 2А

Інфографіка порівняльного контент-аналізу новорічних привітань президента В.Зеленського

Джерело: Новорічні привітання Зеленського 2020-2021: порівняльний контент-аналіз [Електронний ресурс] // Слово і Діло. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/04/infografika/polityka/novorichni-pryvitannya-zelensko-ho-2020-2021-porivnyalnyj-kontent-analiz>.

Маркери поділу, які можна виокремити з першої новорічної промови президента Зеленського

Аналізуючи текст промови Президента України 01.01.2020 я помітила наступні маркери та критерії поділу людей і погрупувала їх відповідними кольорами:

- сплата податків /громадянська свідомість
- дотримання ПДР
- любов до тварин
- колір волосся
- віросповідання
- фізичні вади
- гурманські смаки
- політичні погляди
- успіхи у навчанні
- кіно-вподобання
- знову фізичні вади (складнощі зі здоров'ям)
- знову гурманські смаки (або навіть наявність ідеології споживання їжі)
- знак Зодіаку
- (не)чемність у громадському транспорті
- схильність до донорства
- еко-свідомість
- (не)правильність
- патріотичність
- стереотипні “малорос” і “бандерівець” (а також “ватник”)
- виборці “Зе”/”По”/”ті, хто не ходив на вибори”
- християни Східного чи Західного обряду
- (не)добре знайомі
- (не)обрережні
- музичні та - знову - кіно-вподобання
- приналежність до певного спортивного фан-клубу
- ставлення до радянських свят
- знову віросповідання (проте цього разу - до згаданих раніше Ісламу та Християнства додано Юдаїзм)
- знову мова (і знову тільки українська й російська)

Тобто умовні групи маркерів позначають:

вподобання

політику

мову

світогляд

законопослушність

фізичне здоров'я

інше

ДОДАТОК 3

Фото-паралелі

Додаток 3А

В.Зеленський та В.Ленін у колі дітей, Незалежна Україна та СРСР

Джерело: Політична педофілія та Ленін. Зеленського розкритикували за новорічне привітання [Електронний ресурс] // BIG KYIV. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://bigkyiv.com.ua/politychna-pedofiliya-ta-lenin-zelenskogo-rozkrytykuvaly-za-novorichne-pryvitannya/>.

Візуальний вигляд В.Зеленського та Є.Лукашина у новорічному привітанні Президента України 2020 р. та фільмі “Іронія долі” 1975 р.

Фото: авторські знімки екрана згаданих джерел.

ДОДАТОК 4

Візуалізований план дипломної роботи

Проблема внутрішнього орієнталізму в Україні. Презентація дипломної роботи Ксені Стеценко: https://miro.com/app/board/o9J_1GBz3Bw=/
https://miro.com/app/board/o9J_1GBz3Bw=/